

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych w języku polskim

Autoreferat

1. Imię i Nazwisko

Tomasz Brańka

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

- a) Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce uzyskałem 23 kwietnia 2007 r. w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Praca doktorska pt. „Nordyckie terytoria autonomiczne jako niesuwerenni uczestnicy stosunków międzynarodowych. Aspekty polityczne i prawne” napisana została pod kierunkiem prof. zw. dr. hab. Włodzimierza Malendowskiego, kierownika Zakładu Stosunków Międzynarodowych w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- b) Studia doktoranckie w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu rozpocząłem 1 października 2002 r.
- c) Tytuł zawodowy magistra nauk politycznych uzyskałem w roku 2002 w rezultacie pięcioletnich studiów w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- d) W roku akademickim 2001-2002 studiowałem na Södertörn University (Szwecja) na kierunku stosunki międzynarodowe.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/artystycznych

- a) Od 1 października 2007 roku jestem zatrudniony w pełnym wymiarze na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na stanowisku adiunkta, a od roku akademickiego 2017/2018 na stanowisku starszego wykładowcy. Od 1 września 2008 roku do 30 sierpnia 2016 r. pełniłem przez dwie kadencje funkcję Prodziekana ds. współpracy międzynarodowej na WNPiD UAM w Poznaniu.

4. Wskazanie osiągnięcia¹ wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2017 r. poz. 1789):

¹ W przypadku, gdy osiągnięciem tym jest praca/ prace wspólne, należy przedstawić oświadczenia wszystkich jej współautorów, określające indywidualny wkład każdego z nich w jej powstanie. W przypadku, gdy praca zbiorowa ma więcej niż pięciu współautorów, habilitant załącza oświadczenie określające jego indywidualny wkład w powstanie tej pracy oraz oświadczenia co najmniej czterech pozostałych współautorów.

Zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2017 r. poz. 1789), jako osiągnięcie stanowiące podstawę do ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego wskazuję cykl publikacji zatytułowany „Formy i efektywność rozwiązań autonomii terytorialnej we współczesnych stosunkach międzynarodowych ze szczególnym uwzględnieniem terytoriów autonomicznych państw nordyckich”.

a) Tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego

Formy i efektywność rozwiązań autonomii terytorialnej we współczesnych stosunkach międzynarodowych ze szczególnym uwzględnieniem terytoriów autonomicznych państw nordyckich.

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa),

Na osiągnięcie naukowe składa się cykl 3 współredakcji monografii (wszystkie w j. angielskim), 7 artykułów w czasopismach naukowych (2 w j. angielskim; 5 w j. polskim; w tym 7 z listy B MNiSW) oraz 10 artykułów w pracach zbiorowych (w tym 8 w j. angielskim i 2 w j. polskim). Dodatkowo, jestem współredaktorem *Book of Abstracts*.

Lista publikacji składających się na przedłożone do oceny osiągnięcie:

1. Brańska T., 2019, *Reconfiguring the State – Territorial Autonomy and the Right to Secession*, [in:] *Old borders – new challenges, new borders – old challenges. De-bordering and re-bordering in contemporary Europe*, ed. Jańczak J., Logos Verlag, Berlin, ISBN: 978-3-8325-4875-9, s. 95-112.
2. *Getting Europe back to work. Crisis (re)production and crisis overcoming in Europe*, 2019, eds. Brańska T., Skrzypczyńska J., Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań, ISBN 978-83-65817-63-1. Mój udział szacuję na 50%.
3. Brańska T., 2019, *Åland Islands as a peripheral region example of economic development in innovative Europe*, [in:] *Getting Europe back to work. Crisis (re)production and crisis overcoming in Europe*, eds. Brańska T., Skrzypczyńska J., Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań, s. 125-140.
4. Brańska T., 2018, *Polarny Jedwabny Szlak – chińska wizja Arktyki*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w procesie zmian. Księga Jubileuszowa dedykowana profesorowi Zdzisławowi W. Puśleckiemu*, red. Stelmach A., Szymczyński T.R., Walkowski M., Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań, s. 111-121.
5. Brańska T., 2018, *Treść i zakres pojęcia autonomia: wyzwania definicyjne*, „Acta Politica Polonica”, nr 45, DOI: 10.18276/ap.2018.45-01, s. 5-17.
6. Brańska T., 2018, *Greenland – from Autonomy to (In)Dependence*, „Przegląd Strategiczny” nr 11, DOI: 10.14746/ps.2018.1.8, s. 107-128.
7. *Current Challenges of Local and Regional Development. Book of Abstracts*, 2018, eds. Bernaciak A., Brańska T., The WSB University in Poznań Press, ISBN 978-83-7205-362-6. Mój udział szacuję na 50%, ss. 95.
8. Brańska T., 2017, *Demilitarization and neutralization – the case of the Åland Islands*, „Przegląd Politologiczny”, nr 4, DOI: 10.14746/pp.2017.22.4.15, s. 203-217.
9. Brańska T., 2017, *Sytuacja prawnomiędzynarodowa Wysp Alandzkich w Unii Europejskiej*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, nr 3, DOI 10.14746/ssp.2017.3.1, s. 5-23.

10. *Boundaries Revisited. A Conceptual Turn in European Border Practices*, 2015, eds. Brańska T., Jańczak J., Logos Verlag, Berlin, ISBN 978-3-8325-3867-5, ISSN 1610-4277, ss. 170. Mój udział szacuję na 50%.
11. Brańska T., 2015, *Scotland: between frontiers and boundaries. Second level boundary*, [in:] *Boundaries Revisited. Conceptual Turn in European Border Practices*, eds. Branka T., Janczak J., Logos Verlag, Berlin, s. 95-112.
12. *Regional Development and the Baltic Sea Region*, 2014, eds. Brańska T., Bernaciak A., The Baltic University Programme, Uppsala University, ss. 168. Mój udział szacuję na 50%.
13. Brańska T., 2014, *Supporters and Opponents of Autonomous Solutions*, [in:] Branka T., Bernaciak A., 2014, *Regional Development and the Baltic Sea Region*, The Baltic University Programme, Uppsala University, s. 95-105.
14. Brańska T., 2013, *Znaczenie Grenlandii w polityce Danii oraz we współczesnych stosunkach międzynarodowych* [w:] *Arktyka na początku XXI wieku. Między rywalizacją a współpracą*, red. Łuszczuk M., Lublin, s. 467-484.
15. Brańska T., 2012, *Geopolityczny status Królestwa Danii – mit państwa unitarnego*, „Przegląd Politologiczny”, nr 4, s. 17-36.
16. Brańska T., 2009, *Tornio-Haparanda: A Unique Result of Neighboring Towns*, [in:] Jańczak J. (ed.), *Conflict and Cooperation in Divided Cities*, Berlin: Logos Verlag, s. 191-204.
17. Brańska T., 2008, *Overseas Countries and Territories' Status in the European Community* [in:] *Beyond Borders: External Relations of the European Union*, ed. Jańczak J., Wydawnictwo WNPiD UAM, Poznań, s. 79-91.
18. Brańska T., 2007, *Status terytorium zamorskiego Wspólnot Europejskich na przykładzie Grenlandii*, „Rocznik Integracji Europejskiej”, nr 1, s. 251-266.
19. Brańska T., 2007, *Anti-terrorism War and the Rights of Indigenous Peoples*, [in:] *The Modern terrorism and its Forms*, red. Wojciechowski S., Poznań, s. 67-78.
20. Brańska T., 2007, *Nunavut – „Nasza Ziemia” Inuitów*, „Problemy Humanistyki”, nr 13, s. 125-140.
21. Brańska T., 2007, *Indigenous Peoples. The Successes and Failures of the First UN International Decade of the World's Indigenous People*, [in:] *Contemporary politics through the eyes of young researchers*, eds. Brańska T., Musiał M., Osiewicz P., Poznań, s. 7-18.

c) Omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Główny obszar moich zainteresowań naukowych koncentruje się wokół problematyki wyzwań teoretycznych, definicyjnych oraz efektywności rozwiązań autonomii terytorialnej w ramach współczesnych stosunków międzynarodowych, ze szczególnym uwzględnieniem terytoriów autonomicznych państw nordyckich (głównie Wyspy Alandzkie oraz Grenlandia).

Autonomia nie jest nowym fenomenem – dyskusje na temat autonomii czy też reżimów autonomicznych były popularnym przedmiotem rozważań naukowców w końcu XIX i początkach XX wieku. Jednak dopiero od końca XX stulecia, koncepcja ta zdaje się wybić – nie bez silnych przeszkód – poza kontekst dekolonizacyjny. Poszukuje swojej przestrzeni w stosunkach międzynarodowych, a poprzez praktykę powoli znajduje sobie miejsce w prawie międzynarodowym. Na podstawie analizy dokumentów międzynarodowych dowodzi się

choćby pośredniego prawa do autonomii. Jedną z cech charakterystycznych współczesnego prawa międzynarodowego jest istnienie wielu uczestników stosunków międzynarodowych. Odnosi się to do państw, narodów, organizacji międzynarodowych, regionalnych, pozarządowych, spółek prawa publicznego i prywatnego oraz osób fizycznych. Tym bardziej nagląca staje się zatem potrzeba znalezienia adekwatnej odpowiedzi na postulaty utrzymania własnej, odrębnej tożsamości. Współczesny świat wykazuje tendencję ku regionalizacji, a rosnąca świadomość etniczna powoduje, że społeczność międzynarodowa musi poszukiwać nowych rozwiązań, mogących zaspokoić żądania wysuwane przez m.in. mniejszości i ludność rdzenną. Jak ujęła to Ruth Lapidoth (1997) „iluzja państw czysto narodowych już dawno została rozbita”. W takiej sytuacji prawo krajowe i międzynarodowe staje się coraz bardziej elastyczne, a w tym procesie coraz wyraźniej zarysowuje się miejsce dla rozwiązań autonomicznych.

Zasadniczym celem badań, które prowadzone były w latach 2009-2019 było określenie dynamiki zmian w realizowaniu uprawnień przez nordyckie terytoria autonomiczne oraz wykazanie efektywnego wykorzystania zasady samostanowienia narodów w jej wewnętrznym oraz – potencjalnie – zewnętrznym wymiarze.

Na podstawie badań postawiono **główną tezę**, która sprowadza się do stwierdzenia, że autonomia terytorialna posiada potencjał łagodzenia konfliktów terytorialno-etnicznych, a tym samym stanowi unikalny przykład realizacji zasady samostanowienia narodów, zarówno w jej wewnętrznym jak i zewnętrznym aspekcie.

Dla potwierdzenia przyjętej tezy sformułowano następujące **założenia badawcze i pytania szczegółowe**:

Po pierwsze, należało zdefiniować sam termin autonomii terytorialnej, odróżniając ją tym samym, w węższym aspekcie, od innych rodzajów autonomii politycznej oraz – w szerszym rozumieniu – od innych podziałów władzy w państwie.

Po drugie, w celu możliwej szerszej aplikacji tego rozwiązania prześledzono główne argumenty zwolenników oraz przeciwników stosowania autonomii terytorialnej. Kluczowym elementem była kwestia potencjalnego konfliktu pomiędzy realizacją zasady samostanowienia a zasadą integralności terytorialnej państwa. Pojawiło się pytanie o prawo do jednostronnej decyzji o secesji na podstawie zasady samostanowienia narodów.

Po trzecie, w konsekwencji ustalonego instrumentarium teoretycznego uwagę skupiono na relacjach terytoriów autonomicznych z władzami centralnymi. W szerszym ujęciu, uwzględniając, że analizowane terytoria nordyckie przynależą do państw członkowskich Unii Europejskiej, przedstawiono szczególne uwarunkowania ich członkostwa w tej organizacji. Postawione pytania dotyczyły zakresu, w jakim konkretne rozwiązania stosowane w ramach nordyckich terytoriów autonomicznych przyczyniają się do stabilności przyjętych systemów.

Po czwarte, uwaga skupiona została na często przywoływanym w literaturze przedmiotu zagadnieniu możliwości „eksportu” nordyckich rozwiązań autonomicznych na inne obszary. Pojawiły się zatem w tym kontekście pytania czy istnieje katalog uniwersalnych „części składowych” konstytuujących autonomię terytorialną, których spełnienie wymiennie wzmacnia prawdopodobieństwo sukcesu wprowadzenia (lub utrzymania) tego rozwiązania? Czy jest możliwe bezpośrednie przeniesienie rozwiązań z jednego regionu na inny?

Po piąte, pojawiły się pytania związane z charakterem granic wytyczonych pomiędzy autonomicznymi terytoriami w ramach państw, które te obszary tworzą. Za punkt wyjścia posłużył tutaj klasyczny tekst Ladisa K.D. Kristofa, w którym autor dokonał głębokiej analizy znaczenia i relacji pomiędzy terminami „frontiers” a „boundaries” (Kristof, 1959). Należało określić, czy granice tworzone w procesie ustanowienia autonomii terytorialnej są bliższe

koncepcji *boundaries*, jako że oddzielają osobne jednostki terytorialne, czy też umożliwiając istnienie – zróżnicowanego – ale w konsekwencji zintegrowanego państwa mają charakter bliższy koncepcji *frontiers*.

Po szóste, rozważaniom poddano konkretne studium przypadku, oparte na szczegółowej analizie Grenlandii. Przejęto, że wykorzystując zgromadzone informacje, dzięki tej metodzie możliwe będzie dokonanie pogłębionej analizy badanego problemu, zaprezentowanie jego specyfiki, a także ukazanie szczególnych interakcji z innymi podmiotami stosunków międzynarodowych.

Przy prowadzeniu badań wykorzystano wskazania teoretyczne **krajowych i międzynarodowych badaczy**. W zakresie klasycznego ujęcia autonomii terytorialnej głównie odwoływano się do prac Ruth Lapidoth, Hurst Hannum, Markku Suksi, Yorama Dinsteina oraz Richarda B. Lillicha. Współczesne ujęcia oraz dynamika rozwojowa tego rozwiązania badana była w odniesieniu do prac Thomasa Benediktera, Gnanapala Welhengamy i Michaela Tkacika. Z polskich badaczy fenomenu autonomii terytorialnej wspomnieć trzeba Henryka Chałupczaka oraz – zwłaszcza w odniesieniu do współczesnego rozumienia tego rozwiązania – Jana Iwanka. W odniesieniu do analizy pozycji prawno-ustrojowej nordyckich terytoriów autonomicznych wymienić należy dodatkowo prace Lauri Hannikainena, Pertti Joenniemi, Jensa Dahla, Ulrika Pram Gada oraz Lise Lycka. Badanie duńskich terytoriów autonomicznych nieuchronnie kierowało uwagę również ku szerszej perspektywie, mając na uwadze rosnące znaczenie regionu Arktyki. Wśród współczesnych badaczy dynamiki zmian tego obszaru, do katalogu wyżej wymienionych nazwisk, należałoby dodać Franka Sejersena oraz Marka Nuttalla, a z polskich badaczy niewątpliwie Ryszarda Czarnego, Michała Łuszczuka i Krzysztofa Kubiaka. Przedłożone osiągnięcie oparte zostało na różnorodnym **materiale źródłowym**, w tym przede wszystkim aktach autonomii poszczególnych terytoriów, aktach prawnych państw, w skład których wchodzi te terytoria, uregulowaniach Unii Europejskiej, precyzujących relacje terytoriów autonomicznych z tą organizacją oraz wynikach badań własnych.

Dalsza operacjonalizacja wymagała wyboru **przedmiotu analizy**, perspektywy teoretycznej oraz adekwatnej metodologii badań.

Badania prowadzono w odniesieniu do autonomii terytorialnej w jej klasycznym i współczesnym rozumieniu. Wynika to wprost z faktu, że we współczesnych stosunkach międzynarodowych zaobserwować można proces pluralizacji uczestnictwa, a w konsekwencji – utratę monopolu państwa na kształtowanie systemu międzynarodowego. Koresponduje to z wynikami prac Thomasa Benediktera, który szacował, że liczba autonomii terytorialnych od czasów II wojny światowej rośnie (Benedikter, 2009). Autor ten wskazuje na 58 regionów na świecie, które uznaje się za posiadające, do różnego stopnia, autonomię terytorialną (2009); jest to spójne z oceną Marii Ackrén, która wyróżniła 65 takich rozwiązań w 25 państwach (2009). W tym kontekście fundamentalna pozostaje kwestia, na którą zwraca uwagę Jan Iwanek, że o rozwiązaniach autonomicznych można faktycznie mówić jedynie w odniesieniu do reżimów demokratycznych (2014) i takie podejście zaadoptowano w ramach przedkładanego osiągnięcia.

Rewolucja technologiczna i związany z tym proces globalizacji niewątpliwie zmienił znaczenie „terytorium”, ale nie doprowadził do całkowitego wyeliminowania tego czynnika. Co więcej, obecnie obserwować można nasilające się procesy reterytorializacji. Powszechnie spotykana, zwłaszcza w drugiej połowie lat 90. XX w. narracja wskazująca, że wraz z „końcem historii” nastał też „koniec terytorialności” i zwiastująca „świat bez granic” – nie doczekała się realizacji. Przestrzeń – również w odniesieniu do nauk politycznych – nie zaniknęła, ale raczej została na nowo zdefiniowana i ukształtowana. W konsekwencji nastąpiło i wciąż następuje

przestrzenne przeskalowanie także w zakresie stosunków międzynarodowych, a różne systemy funkcjonalne przechodzą na nowe poziomy. W tym samym czasie państwa szukają rozwiązań, aby utrzymać (lub przywrócić, a nawet zbudować) swoją kontrolę tych funkcjonalnych systemów w ramach nowych skal terytorialnych, subnarodowych, supranarodowych i transnarodowych. W szerszym ujęciu analizowanie fenomenu autonomii terytorialnej wpisuje się zatem w dyskusje reprezentowane przez koncepcje *debordering* i *rebordering* we współczesnych stosunkach międzynarodowych (Popescu, 2012).

Przy uwzględnieniu takiej dynamiki pytanie o wspólnoty autonomiczne staje się nader istotne. Terytoria autonomiczne nie są suwerennymi jednostkami państwowymi, nie są również podmiotami prawa międzynarodowego. Nie oznacza to jednak, że nie wywierają wpływu na kształtowanie się stosunków międzynarodowych, choć – co zrozumiałe – w zróżnicowanym zakresie i w większości w dziedzinach ograniczonych polem ich bezpośrednich zainteresowań.

Należy podkreślić, że w badaniach nie odnoszono się szerzej do istotnych, ale odgrywających inną rolę, rozwiązań autonomii nieterytorialnych. Do tych kategorii odwoływano się jedynie w zakresie niezbędnym dla zrozumienia narracji związanej z definiowaniem terminu. W prowadzonych pracach zaproponowano zatem wyróżnienie trzech głównych typów autonomii:

- a) autonomia terytorialna,
- b) autonomia kulturowa lub personalna,
- c) autonomia lokalna lub administracyjna.

Takie podejście jest również spójne z wynikami prac Research Group on Forms of Autonomy, ustanowionej po konferencji na temat autonomii regionalnych, w Uppsali w 2003 r., gdzie wypracowano podział na autonomię personalną, kulturową, funkcjonalną oraz terytorialną (Légaré, Suksi, 2008).

Mnogość stosowanych rozwiązań, a także brak spójności kategorialnej co do całej koncepcji autonomii, zdecydował o zawężeniu **przedmiotu badań** do autonomii terytorialnej, z szczególnym uwzględnieniem terytoriów nordyckich i na tej podstawie podjęcia próby odpowiedzi na przedstawione pytania badawcze.

Decyzja ta wpłynęła na dobór właściwej **perspektywy teoretycznej**, którą zastosowano w prezentowanych badaniach. Zdecydowano się na wybór koncepcji autonomii terytorialnej jako *elastycznej formuły rozwiązywania konfliktów etnicznych* oraz koncepcji realizacji – nie tylko deklaratoryjnej, ale również faktycznej – zasady samostanowienia narodów w aspekcie wewnętrznym i zewnętrznym. Skupienie się na funkcjach złożonych w gestii władz autonomicznych oraz wypływających z tego korzyści skutkowało sięgnięciem do podejścia neofunkcjonalnego. Możliwość wykorzystania przykładów analizowanych rozwiązań przez państwa macierzyste dla realizacji własnych interesów (występujące zarówno w przypadku Danii jak i Finlandii) prowadziło do skorzystania z interpretacji zaproponowanych w ramach szkoły neorealistycznej. Mając na uwadze, że analizowane terytoria autonomiczne charakteryzują się występowaniem silnych tożsamości regionalnych (co naturalne – wyrażnie wzmacnianych w procesie rozwoju autonomii), badanie tego fenomenu, uwzględniając dynamiczny rozwój zakresu uprawnień w ramach autonomicznych kompetencji, podporządkowano interpretacjom wywodzącym się z podejścia szkoły konstruktywistycznej.

Przedmiot badań i podejście teoretyczne determinowały zastosowanie odpowiedniej **metodologii**. Zdecydowano się na stosowanie metod tak ilościowych, jak i jakościowych. Analizie poddano również istniejącą literaturę przedmiotu oraz dokumenty. Metodę analizy historycznej zastosowano do prześledzenia dynamicznego rozwoju przyjętych rozwiązań. Przy

badaniach współczesnych relacji pomiędzy autonomicznymi terytoriami a władzami centralnymi oraz ich stosunków z Unią Europejską sięgnięto po analizę systemową oraz analizę prawno-instytucjonalną. Możliwości ekstrapolacji omawianego rozwiązania, szczególnie w kontekście elementów składowych wzmacniających szanse na skuteczne funkcjonowanie autonomii terytorialnej, służyła analiza porównawcza oraz analiza przypadku. Metoda ilościowa została zastosowana do zbadania preferencji niepodległościowych mieszkańców autonomicznych terytoriów. Z kolei metoda jakościowa niezbędna była przy badaniach zaangażowania się terytoriów nordyckich w szerszą współpracę międzynarodową. Wykorzystanie wspomnianej metody analizy systemowej, umożliwiło potraktowanie reżimów autonomicznych jako zbioru powiązanych ze sobą elementów, między którymi występują współzależności i który jest oddzielony od otoczenia (uwarunkowań zewnętrznych systemu) granicą. Dzięki tej metodzie możliwe było obserwowanie i analizowanie wpływu otoczenia na system (poprzez wejście), jak również systemu na otoczenie (poprzez wyjście), wreszcie – na uwzględnienie przemian w systemie (konwersja wewnątrzsystemowa) oraz śledzenie wpływu sprzężenia zwrotnego. Doprowadziło to w konsekwencji do ujęcia poszczególnych rozwiązań autonomicznych jako wewnętrznie zorganizowanych i hierarchicznie umocowanych w państwie całości.

Wydarzenia związane z ewolucją rozwiązań autonomicznych zostały doprowadzone do 2019 r., przy czym omawiane osiągnięcie skupiło się niemal wyłącznie na okresie ostatnich 10 lat. Ramy czasowe pracy wyznaczone zostały – w odniesieniu do szczegółowo analizowanych obszarów – datami przyjęcia Aktów Autonomii w poszczególnych nordyckich terytoriach autonomicznych, a zatem rokiem 1921 dla Wysp Alandzkich, 1946 dla Wysp Owczych i 1979 dla Grenlandii.

Zamierzeniem podjętych badań było **wypełnienie luki badawczej** w istniejących studiach empirycznych dotyczących współczesnej autonomii terytorialnej, a także wzbogacenie ujęcia teoretycznego, dodatkowo w sposób pozwalający na aplikację tego rozwiązania w innych skalach. W efekcie, zamierzeniem badawczym była próba stworzenia na płaszczyźnie teoretycznej katalogu cech warunkujących istnienie rzeczywistej autonomii terytorialnej oraz bazowego **modelu funkcjonowania autonomii terytorialnej**.

W zakresie refleksji teoretycznej podstawowym wyzwaniem był **brak spójności kategoryjnej**, a nawet terminologicznej. Konsekwencją była konieczność uporządkowania siatki terminologicznej pozwalającej na rozróżnienie pomiędzy wielorakim rozumieniem autonomii, co było etapem wstępnym do analizy dostępnych ujęć teoretycznych, ich porównania, skonfrontowania oraz próby adaptacji do współczesnych realiów bogatej sceny aktorów międzynarodowych.

Analizując kwestię autonomii narodowościowej, Henryk Chałupczak i Jan Miziński wskazywali, że są to „pojęcia mało klarowne tak w sensie prawnym, jak i politycznym” (Chałupczak, Miziński, 1993). Max M. Kampelman zakładał, że „autonomia zamieszkuje słynny nieprecyzyjny obszar prawa międzynarodowego i stosunków międzynarodowych, gdzie brakuje porozumienia nawet w odniesieniu do tak podstawowych terminów, jak naród czy mniejszości” (Kampelman, 1997), a Jan Iwanek pisze wprost o „gąszczu” czy wręcz „bałaganie pojęciowym i terminologicznym” (Iwanek, 2000).

Analizując dotychczasowe podejścia teoretyczne kategorii autonomii (w tym szczególnie autonomii terytorialnej) można odnotować stosowanie modeli charakterystycznych dla różnych dyscyplin naukowych (m.in. geografii politycznej, socjologii, prawa). Prowadziło to często do nadania autonomii charakteru zbyt ogólnego, nie

pozwalającego na uchwycenie specyfiki tego rozwiązania. Niewątpliwie należy stwierdzić, że pomimo bogatego materiału, autonomia przynależy – wraz z takimi terminami jak suwerenność, naród, mniejszość narodowa, ludność rdzenna – do katalogu pojęć spornych i kontrowersyjnych, niemających jednej obowiązującej definicji.

Wśród klasycznych podejść definicyjnych dominują ujęcia traktujące autonomię terytorialną jako porozumienie, które ma na celu wyposażenie danej grupy, różniącej się od większości społeczeństwa, ale w danym regionie tworzącej większość, w środki, dzięki którym możliwe będzie wyrażanie własnej odrębności. W praktyce utożsamiane jest to z posiadaniem uprawnień w zakresie ustawodawczym na wyznaczonym obszarze (terytorium). Domínguez García uważał, że to właśnie uprawnienia ustawodawcze są rdzeniem autonomii, „ponieważ umożliwiają jednostce autonomicznej polityczne wyrażenie siebie” (Suksi, 2011). Uspółcześnione rozumienie tego konceptu zaproponował Jan Iwanek. Według tego badacza współczesna autonomia terytorialna, to „rodzaj wykonywanej władzy publicznej w państwie zdecentralizowanym polegający na powszechności jego zastosowania na całym terytorium państwa lub na znacznym jego obszarze, oparty na zasadzie reprezentacji, z prawem do powołania lokalnego parlamentu i przed nim odpowiedzialnego rządu, o konstytucyjnie gwarantowanych uprawnieniach własnych i niezbywalnych, realizowanych poprzez ustawodawstwo wspólnotowe i podległą sobie administrację” (Iwanek, 2014). Tym samym wyraźnie widać, że J. Iwanek odchodzi (choć nie wyklucza) w swoim podejściu od – dominujących w ujęciach klasycznych – autonomii niesymetrycznych.

Część badaczy na pierwszy plan w klasycznych rozwiązaniach autonomicznych wciąż wysuwa jednak asymetryczny charakter podziału państwa. Jak tłumaczył Yash Ghai, „dla wielu grup mniej istotny jest zakres przekazanych uprawnień niż to, że posiadają pewne szczególne uprawnienia, pozwalające im wyrazić swój odmienny status” (Ghai, 2000).

Całkowicie odmienne podejście wprowadził natomiast Michael Tkacik. Badacz odrzucił terminy „autonomii politycznej” oraz „autonomii terytorialnej”. Ten pierwszy uznał bowiem za nieprecyzyjny i niespójny, a dodatkowo niebiorący pod uwagę części istniejących rozwiązań autonomicznych. Z kolei terytorialność uważa za istotne, ale nie dominujące kryterium autonomizacji, i wskazuje, że jest to tylko jedna z trzech cech konstytutywnych współczesnych koncepcji autonomii (Tkacik, 2008). Tym samym M. Tkacik zaproponował odejście od sztywnych ram definicyjnych, argumentując, że autonomia może zostać scharakteryzowana poprzez swoją wartość (siłę), wynikającą z trzech zmiennych: (i) liczby kompetencji znajdujących w rękach lokalnej społeczności (zasięg), (ii) poziomu ich kontroli (zakres) oraz (iii) odrębności terytorialnej. W konsekwencji zaproponował swoiste „równanie autonomiczne”:

$$\text{zasięg} \times \text{zakres} \times \text{odrębność terytorialna} = \text{siła autonomii}.$$

Większość definicji skupia się na procesie przekazania określonych kompetencji z poziomu centralnego na poziom wspólnoty autonomicznej. Ich zakres, umocowanie w systemie prawnym państwa (zapewnienie ochrony w ustawie konstytucyjnej, ustawie organicznej czy nawet zwykłej ustawie) oraz wpływ wspólnoty autonomicznej na politykę centralną są jednak mocno zróżnicowane. Warunkiem niezbędnym (choć niewystarczającym) istnienia autonomii jest przyznanie wspólnocie uprawnień legislacyjnych (prawa do uchwalania aktów prawnych dotyczących określonych problemów wewnętrznych). W przeciwnym razie delegowanie kompetencji będzie jedynie transferem uprawnień administracyjnych (Benedikter, 2009; Suksi, 2011).

W ramach badań przyjęto zatem, że autonomia terytorialna staje się formą pośrednią pomiędzy samorządem terytorialnym a federacją lub jednostką, która nie jest suwerenna, ale też nie pozostaje całkowicie podporządkowana władzom państwa, które współtworzy. Termin może być stosowany zarówno do części składowych państw federacyjnych, jak i do regionów w państwie unitarnym. Autonomia staje się w istocie sposobem podziału władzy w celu zachowania jedności integralnej państwa, przy poszanowaniu różnic pomiędzy jego mieszkańcami. Autonomia terytorialna zapewnia jednak stosowanie uprawnień w wyraźnie określonych geograficznie granicach, a zatem może wpływać także na życie tych, którzy nie byli zwolennikami jej wprowadzenia, a nawet prowadzić do powstawania „wewnętrznych mniejszości”. Nie sprawdza się też (przynajmniej w zakresie krótkoterminowym) w przypadku ruchów migracyjnych ludności czy zmiany kompozycji społecznej regionu.

W toku ustaleń przyjęto, że dla efektywnie funkcjonującej autonomii terytorialnej kluczowe są elementy takie jak:

- istnieje lokalnie wybierany organ władzy ustawodawczej – mający również częściową władzę legislacyjną – działający w granicach ustalonych w dokumencie założycielskim. Decyzje podejmowane przez taki organ nie podlegają kontroli władz centralnych. Powinien on mieć wpływ m.in. na szkolnictwo podstawowe i średnie, regulacje językowe, strukturę lokalnej władzy wykonawczej oraz model użytkowania ziemi;
- istnieje lokalnie wybierany szef władzy wykonawczej. Władza wykonawcza powinna być odpowiedzialna za realizację na terenie autonomii zarówno prawa krajowego, jak i lokalnego;
- istnieje niezależny system sądownictwa lokalnego, w pełni odpowiedzialny za interpretację lokalnych aktów prawa;
- administracja wspólnoty autonomicznej i jednostki administracji centralnej powinny wypracować mechanizmy zarządzania obszarami kompetencji wspólnych.

W prowadzonych badaniach, w odniesieniu do zakresu kategorii autonomii terytorialnej opierano się głównie na podejściu klasycznym (autonomii niesymetrycznej), co wynikało z przedmiotu szczegółowych badań (nordyckie terytoria autonomiczne).

Kolejnym etapem w badaniach było dookreślenie **przyczyn leżących u podstaw ubiegania** się o wprowadzenie, utrzymanie czy rozszerzenie autonomii terytorialnej.

Strategie zarządzania narodową różnorodnością rozciągają się na całe spektrum rozwiązań: od asymilacji po separację. Zaobserwować można rosnący, choć wciąż nie powszechny, konsensus co do celowości i zasadności wprowadzania ograniczonego samorządu w państwie, w kontekście szerszych ponadnarodowych i transnarodowych porządków (Keating, 2012). W ostatnich latach zarysował się interesujący paradoks: z jednej strony obserwujemy narastające procesy *deterytorialności* na poziomie aktywności w zakresie ekonomicznym, politycznym, kulturowym, a z drugiej narastającą tendencję do *reterytorialności*, która wyraża się poprzez kontrolę nad danym terytorium (choćby ze względu na dostęp do surowców naturalnych czy kontrolę ruchów migracyjnych) (Åkermark, 2013). Nie zmienia to faktu, że jednym z kluczowych zadań współczesnych państw i społeczności jest „zarządzanie różnorodnością”, przejawiające się na poziomie narodowym, kulturowym, społecznym, gospodarczym czy terytorialnym. Dwa elementy w tym procesie wydają się odgrywać kluczową rolę, tj.: zapewnienie stabilności i sprawiedliwości na poziomie państwa (Keating, Gagnon, 2012). Liczne doświadczenia z XIX i XX wieku przekonują bowiem, że zabezpieczenie demokracji często dokonywane było kosztem ochrony tej różnorodności. Taka wymuszona jedność może mieć wpływ destabilizujący, choć często jest to proces

odroczony w czasie. Postulowanym rozwiązaniem może być odwołanie się do kategorii autonomii terytorialnej.

Wśród głównych powodów ubiegania się o autonomię terytorialną należy wskazać m.in.: próby rozwiązania konfliktów etniczno-politycznych; dążenie do uznania praw ludności tubylczej czy odpowiedź na realizację zasady samostanowienia narodów. Bazując na klasycznym podejściu R. Lapidoth (autonomia jako *wyrażanie własnej odrębności*) wśród najczęściej przywoływanych argumentów opowiadających się za potrzebą wprowadzenia autonomii (szczególnie, choć nie wyłącznie terytorialnej) można wskazać powody związane z ochroną kultury (np. języka, symboli, wartości); gospodarki (np. poczucie wykorzystywania lub niesprawiedliwego podziału dóbr); polityki społecznej, wpływu na sprawy publiczne czy wykorzystywania lub dostępu do danego terytorium (w znaczeniu symbolicznym lub dostównym – np. dostępu do surowców) (Wolff, 2013; Keating, 2012).

Co interesujące, powszechnie chęć wprowadzenia autonomii terytorialnej tłumaczona jest czynnikami ekonomicznymi. Relatywnie bogatszy region będzie miał większe tendencje do wspierania partii opowiadających się za zwiększeniem niezależności (do secesji włącznie). Co ważne, poziom ten będzie jednak proporcjonalny do różnic kulturowych (Pereira, Portos, Vourdas, 2017). Dowodem na to, że zależność (poziom rozwoju gospodarczego vs. żądania autonomii) nie jest ścisła, jest jednak przykład duńskich terytoriów autonomicznych. W przypadku Grenlandii oraz Wysp Owczych nawet spodziewane pogorszenie poziomu życia, w związku z utraceniem duńskich dotacji, nie powoduje odwrotu od żądań niepodległościowych. Uogólniając można stwierdzić, że żądania nadania autonomii terytorialnej pojawiają się, gdy zakwestionowane zostają korzyści płynące z pozostania zjednoczonym, a wskazując precyzyjniej – gdy korzyści te nie są satysfakcjonująco rozdzielane pomiędzy wszystkich terytorialnie zorganizowanych mieszkańców.

Trzecim elementem poddanym analizie były argumenty **przeciwników oraz zwolenników stosowania** rozwiązań autonomii terytorialnej. Naturalnym pytaniem pojawiającym się przy postulatach wprowadzenia (a w późniejszych etapach poszerzenia) autonomii jest to czy pozostaje ona rozwiązaniem wystarczającym, aby **eliminować (ewentualnie – łagodzić) konflikty w heterogenicznych społeczeństwach**, szczególnie w odniesieniu do realizacji zasady samostanowienia, w jej zewnętrznym aspekcie.

Refleksje nad konsekwencjami wprowadzenia autonomii terytorialnej koncentrują się często na możliwych negatywnych scenariuszach dla efektywności władz centralnych i spójności państwa. Autorzy podkreślają, że autonomia może się stać elementem dysfunkcyjnym w państwie i źródłem jego dezorganizacji. Powszechnie wysuwane są argumenty o potencjalnym zagrożeniu dla integralności terytorialnej i suwerenności państwa narodowego, a przynajmniej – o urzeczywistnieniu powołania do życia ośrodka rywalizującego o władzę. Część państw obawia się, że przyznanie szerokiej autonomii mniejszościom może być odczytane, jako zachęta do podjęcia działań na rzecz uzyskania pełnej niepodległości (np. Kraj Basków, Kosowo czy Sudan Południowy). Z dużą dozą prawdopodobieństwa można przyjąć, że status autonomiczny jest – co najmniej – pomocny w budowie świadomości etnicznej, która może stać się fundamentem przyszłego bytu państwowego. Dodatkowo, decyzja nadania autonomii może być potraktowana jako wyraz słabości rządu centralnego, powodując spadek jego popularności. Przyznanie autonomii może doprowadzić również do reakcji łańcuchowej i to nie tylko w innych regionach państwa, ale także w ramach terytorium, które zostało wyposażone w autonomię. To z kolei prowadzić może do zagrożenia powstawania „nowych mniejszości”, co otwiera drogę do dalszej fragmentaryzacji państwa i możliwego upośledzenia jego ekonomicznej czy administracyjnej efektywności. Stąd

większość przedstawicieli władz centralnych utrzymuje, że prawo nadania autonomii przynależeć powinno jedynie władzom centralnym danego państwa (Welhengama, 1999).

Zwolennicy tego rozwiązania przede wszystkim wskazują, że autonomia ma potencjał stać się stosunkowo skutecznym, ale zarazem niezwykle elastycznym sposobem rozładowywania niepokojów społecznych. Rozwiązanie to wymieniane jest również jako możliwość zakończenia, nierzadko wieloletnich, konfliktów w różnych regionach świata, a konstrukcje, jakie zastosowano m.in. na Wyspach Alandzkich i w Południowym Tyrolu wymieniane są jako wzór do naśladowania.

Nawet, jeżeli przy negatywnej postawie i praktyce wielu państw, wątpliwe byłoby dowodzenie, że istnieje powszechne prawo do autonomii (szczególną kategorią pozostaje tutaj ludność rdzenna), to wciąż jest to koncepcja *de facto* stosowana przy próbach rozwiązywania konfliktów w państwie (Lapidoth, 1997). Wskazuje się, że w pewnych sytuacjach autonomia może być „praktyczną koniecznością”, czy „najlepszym z najgorszych rozwiązań, które niewątpliwie jest wielokrotnie bardziej pożądane niż postępująca przemoc i systemowy ucisk” (Steiner, 1991). Widać również przeważającą tendencję w dyskursie naukowym odejścia od dyskusji na temat argumentów przemawiających za i przeciw autonomii, w kierunku przeniesienia uwagi na rzecz szerszego zestawu czynników, które prowadzą do stabilności i trwania rozwiązań autonomicznych.

Kolejnym etapem badań było zdefiniowanie czynników wpływających na **skuteczność i trwałość** rozwiązań autonomii terytorialnej. Rozważania te prowadzono na podstawie badań nordyckich terytoriów autonomicznych, mając jednak na uwadze, że każda sytuacja wprowadzenia autonomii wymaga uwzględnienia wszystkich wewnętrznych i zewnętrznych zmiennych. Wybór przedmiotu badań nie był jednak przypadkowy. Przy analizach rozwiązań autonomii terytorialnej, które odniosły sukces powszechnie przywołuje się – zwłaszcza – przykład Wysp Alandzkich. Model zaproponowany dla rozwiązania tego sporu etniczno-terytorialnego, przekształcił się nieomal we wzorzec autonomii terytorialnej, a rozwiązanie zyskało sobie uznanie, jako najstarsza wciąż działająca autonomia tego typu. O znaczeniu tego przykładu świadczą liczne praktyczne próby adaptacji modelu w celu rozwiązania innych konfliktów. Z doświadczeń Wysp Alandzkich korzystali przedstawiciele Armenii, Górnego Karabachu i Azerbejdżanu, czy Mołdowy. Co interesujące, klasyczny przykład Wysp Alandzkich nie wpisuje się precyzyjnie w ramy definicyjne przyjmowane dla autonomii terytorialnych. Rozwiązanie to ma cechy wspólne zarówno dla rozwiązań autonomicznych jak i federalnych (m.in. Wyspy Alandzkie nie mają reprezentacji w parlamencie fińskim w formie zinstytucjonalizowanej, chociaż wybierają jednego członka parlamentu narodowego).

Dychotomiczny charakter autonomii terytorialnej (jako elementu, który wprowadza podział, ale jednocześnie chroni integralność państwa) wyraźnie widać przy próbie wpisania autonomicznych granic w koncepcję *frontiers* i *boundaries*. W autonomii terytorialnej granica pomiędzy podmiotami staje się niejako granicą „drugiego stopnia” (*second level boundary*). Jest to bowiem granica, która jest wyznaczona i umocowana w prawie (odpowiada zatem wizji *boundaries* w narracji L. Kristofa), oddzielając jeden byt polityczny od drugiego. Jednocześnie, za sprawą historycznych i kulturowych procesów, wypełnia funkcje przewidziane dla koncepcji *frontier*: staje się miejscem spotkania, a łącząc różne grupy w ramach jednego państwa, wzmacnia spistość tego państwa.

W ramach prowadzonych badań podjęto również próbę budowy katalogu czynników, które mogą zwiększyć prawdopodobieństwo **trwałości i efektywności** wprowadzonych rozwiązań autonomicznych. Katalog taki może oczywiście służyć jedynie jako punkt wyjścia bądź odniesienia, a każdy przypadek musi zostać przeanalizowany oddzielnie. Dotychczasowe

doświadczenie pokazuje jednak, że biorąc pod uwagę pewne zmienne, zwiększa się szanse na prawidłowe wprowadzenie rozwiązań autonomicznych i ich właściwą ewolucję lub ułatwia zrozumienie ewentualnej porażki – nie będącej w końcu autonomii obcej.

W perspektywie długoterminowej autonomia będzie postrzegana jako sukces, gdy wykaże się trwałością, a demokratyczne struktury reprezentujące daną mniejszość spełniają swoją funkcję, jednocześnie utrzymując właściwe relacje z władzami centralnymi. W ujęciu krótkoterminowym miernikiem sukcesu autonomii będzie jej zdolność do pokojowego rozwiązania potencjalnego bądź zaistniałego konfliktu interesów na obszarze jej aplikacji.

Przy projektowaniu autonomii rozpatrzyć należy m.in. następujące elementy składowe tego rozwiązania:

Typ autonomii

Niewątpliwie jednym z pierwszych zagadnień jest wybór właściwego typu autonomii – terytorialnej bądź kulturowej. Pierwsze rozwiązanie – autonomia terytorialna – sprawdza się w przypadku grup, które stanowią w danym regionie większość. Jednak już w przypadku dużego rozproszenia terytorialnego danej mniejszości zdecydowanie bardziej efektywne będzie zastosowanie autonomii personalnej. Jeżeli oba wymienione przypadki występują razem – dana grupa konstituuje większość w pewnym regionie, a jednocześnie jest rozproszona na innych obszarach kraju – należy rozpatrzyć wprowadzenie autonomii mieszanej: terytorialnej i personalnej.

Pożądanym byłoby również przeprowadzenie szerokich konsultacji z wszystkimi zainteresowanymi stronami, tak by legitymizacja działań miała solidne podstawy. Część państw przewiduje przeprowadzenie referendum, które ostatecznie decyduje o nadaniu statusu autonomii danej jednostce. Przeprowadzenie jednak takiego referendum na poziomie narodowym, nie zaś w obrębie regionu, dla którego przewidziano autonomię, rodzi obawy, że głos większości może przekreślić dążenia autonomiczne regionu.

Procedura zmiany aktu autonomii

Kluczowym elementem jest ustalenie procedury zmiany aktu autonomii – dokumentu nakreślającego najważniejsze ramy i główne zasady działania ustanowionego reżimu. W praktyce decyzja ta może leżeć w wyłącznych kompetencjach organów władzy centralnej, bądź wymagać zgody obu zainteresowanych stron – zarówno władz autonomicznych jak i ogólnopaństwowych. Jeszcze innym rozwiązaniem jest wymóg uzyskania zgody na planowane zmiany ze strony organizacji międzynarodowej. Przykładowo, silną pozycją ustrojową cechuje się obecny Akt Autonomii Wysp Alandzkich, który uchwalony został zgodnie z zapisami właściwymi do zmiany konstytucji Finlandii, a status archipelagu od 1994 r. jest wpisany w fińską ustawę zasadniczą. Dla porównania, grenlandzki Akt o Samorządzie pozostaje aktem wewnętrznym (ma formę ustawy), regulującym relacje pomiędzy państwem a jego częścią składową (choć bez wątplenia szczególną). Oznacza to, przynajmniej teoretycznie, że kompetencje powierzone władzom autonomii w każdym momencie mogą być jednostronnie odwołane przez duński parlament.

Organy władz autonomicznych

W momencie ustanowienia jednostki autonomicznej konieczne jest wyłonienie jej najważniejszych organów władzy oraz określenia zakresu ich kompetencji. Ciałem ustawodawczym jest zazwyczaj lokalne zgromadzenie, wybierane cyklicznie przez lokalną społeczność. W ramach tej kwestii należy uregulować m.in. następujące zagadnienia szczegółowe:

- czy rząd centralny ma prawo rozwiązywania zgromadzenia lokalnego, a jeśli tak, to pod jakimi warunkami;
- czy prawo stanowione przez zgromadzenie lokalne wymaga zatwierdzenia organu władzy centralnej (np. podpisu głowy państwa), a jeżeli tak, to jakie okoliczności uzasadniają brak wyrażenia takiej zgody (np. przekroczenie uprawnień zgromadzenia lokalnego, zagrożenie dla bezpieczeństwa zewnętrznego lub wewnętrznego państwa, itp.);
- kto posiada czynne i bierne prawo wyborcze do zgromadzenia lokalnego – wszyscy mieszkańcy obszaru autonomicznego, czy jedynie ta grupa, dla której autonomia została ustanowiona.

Wymiar sprawiedliwości

Obszarem bardzo wrażliwym pozostaje sądownictwo. Mniejszości, a zwłaszcza ludność tubylcza, często posiadają własne, tworzone w ciągu wieków, tradycyjne systemy wymiaru sprawiedliwości. W przypadku tworzenia jednostki autonomicznej możliwe są, co najmniej, trzy możliwości:

- władza centralna utrzymuje całość władzy sądowniczej;
- władza lokalna przejmuje całość władzy sądowniczej;
- władzę sądowniczą sprawuje zarówno władza centralna i lokalna (sprawy przynależne do kompetencji władz lokalnych rozpatrywane są przez sądy autonomiczne, pozostałe – przez sądy centralne).

Reprezentacja władz centralnych

Na terytorium autonomicznym rząd centralny jest zazwyczaj reprezentowany przez specjalnego przedstawiciela, noszącego różne nazwy (Wysoki Komisarz, Generalny Gubernator, Ombudsman). Może on być powoływany na to stanowisko jednostronnie przez władze centralne lub przez władze centrale, po uzyskaniu zgody lokalnej legislatury lub jej przewodniczącego. Głównym zadaniem przedstawiciela rządu centralnego jest nadzorowanie implementacji prawa, w tych sferach, które przynależą do kompetencji władz państwowych. Ważnym elementem jest także ustalenie możliwości uczestnictwa ludności obszaru autonomicznego w życiu publicznym państwa, w tym m.in. czy będzie ona mogła w pełni brać udział w organach rządu centralnego, czy zostanie zupełnie z niego wykluczona lub zostaną wprowadzone ograniczenia.

Ważnym, choć nie zawsze spotykanym, rozwiązaniem jest powołanie wspólnego organu władz centralnych i lokalnych, który zajmowałby się wszelkimi kwestiami, które wymagałyby koordynacji i kooperacji zainteresowanych stron. Dzięki prawidłowemu funkcjonowaniu takiego organu możliwe jest wygaszenie ewentualnych ognisk konfliktów już na poziomie negocjacji. Powołanie takiego organu wynika również z uznania dynamicznej natury autonomii.

Podział kompetencji

Jednym z trudniejszych elementów budowy autonomii jest podział kompetencji pomiędzy władze centralne a władze autonomiczne. Część uprawnień zostaje w wyłącznej kompetencji władz centralnych, inne zostają przekazane władzom lokalnym. Niektóre z uprawnień wymagają wspólnej działalności obu zainteresowanych stron; pozostają wreszcie i takie zagadnienia, w których każda ze stron będzie działała niezależnie. Ostatnią możliwością, jest złożenie części uprawnień w gestii organizacji międzynarodowej. Do najczęściej

spotykanych kwestii poruszanych podczas podziału kompetencji przynależą te związane z: bezpieczeństwem, sprawami zagranicznymi, sprawami gospodarczymi, komunikacją i transportem, ochroną środowiska, sprawami kultury, sprawami socjalnymi, systemem prawnym i sprawami finansowymi.

W praktyce, ze względu na ogromną złożoność materii i jej dynamizm, niemożliwe jest dokonanie podziału wszystkich kompetencji już w momencie tworzenia jednostki autonomicznej. Dlatego pożądanym jest ustalenie, czyjej władzy podlegać będą sprawy wcześniej nie uregulowane. Możliwe są tutaj co najmniej cztery rozwiązania:

Kwestie nieuregulowane mogą przynależeć do:

- władz centralnych;
- władz autonomicznych;
- wspólnego organu władz lokalnych i centralnych;
- zostaną przypisane zgodnie z zasadą podobieństwa lub analogii względem uprawnień przypisanych wcześniej.

Wpływ na wprowadzenie autonomii i jej funkcjonowanie będą miały dodatkowo takie czynniki, jak relacje pomiędzy społecznością, która domaga się tej formy podziału władzy a rządem centralnym oraz relacje z państwami sąsiadującymi. Ostatni czynnik nabiera szczególnego znaczenia, gdy jeden (lub więcej) z sąsiadów posiada wspólne cechy z przyszłą jednostką autonomiczną (np. wspólny język, religię, historię, tradycję). W takiej sytuacji na szczeblu centralnym mogą powstać obawy, że autonomia może zostać wykorzystana, jako pierwszy krok ku secesji lub irredenty.

Nawet w sytuacji, kiedy udało się wprowadzić na danym terytorium autonomię zasadnym pozostaje pytanie, czy sam fakt *funkcjonowania* tego rozwiązania jest wystarczający i zadowalający, czy sytuację należałoby analizować przez pryzmat dostarczenia dodatkowych wartości (np. realizacji założonych celów), szczególnie w relacji do scenariusza, w którym by zrezygnowano z autonomicznego rozwiązania. Interesujący jest tu przypadek kanadyjskiego terytorium autonomicznego Nunavut. Z jednej strony, w tej północnej prowincji Kanady niewątpliwie można mówić o urzeczywistnieniu zasady silnej autonomii terytorialnej, połączonej z poszanowaniem praw ludności tubylczej oraz realizacją zasady samostanowienia w jej wewnętrznym aspekcie. Z drugiej jednak strony, kiedy uwagę skupi się na przyczynach, dla których autonomiczne rozwiązanie zostało wprowadzone (jak np. problemy ekonomiczno-społeczne regionu), to wyraźnie wydać, że autonomia nie zadziałała, jako skuteczne remedium i nie spowodowała poprawy sytuacji. Należy jednak podkreślić, że nawet taki scenariusz nie oznacza, że sama instytucja autonomii zawiodła. Na rozwiązania autonomiczne należy bowiem patrzeć nie jako na zakończenia pewnego procesu, ale jako narzędzie do bardziej efektywnego rozwiązywania wyzwań stojących przed lokalnymi/regionalnymi społecznościami (Légeré, Suksi, 2008).

Omawiana część analizy była jednak o tyle utrudniona, że nie ma powszechnie przyjętych kryteriów, wartościujących wprowadzenie autonomii (w znaczeniu realizacji celów, dla których została powołana). Stąd uwaga została przeniesiona na samą *trwałość* tego rozwiązania. To jednak – jak opisano na przykładzie Nunavut – jest podejściem dalekim od doskonałości. Jedno z zaproponowanych kryteriów łączy cechy jakościowe i ilościowe. W ramach tego podejścia analizuje się czy konflikt, który był powodem wprowadzenia autonomii, osłabł po wprowadzeniu tego rozwiązania, a sama autonomia przetrwała przynajmniej jedną konstytucyjną zmianę władzy lub zmianę szefa rządu (Åkermak, 2013). Sukces autonomii może być oceniony również przy zastosowaniu jedynie kryterium

czasowego (trwałość rozwiązania). Wszystkie nordyckie terytoria autonomiczne spełniają wymagania obu podejść.

Na koniec, raz jeszcze należy podkreślić, że każda sytuacja, w której rozpatruje się wprowadzenie reżimu autonomicznego jest unikalna, a zatem nie można bezkrytycznie naśladować wcześniejszych wzorów. Kluczową rolę odgrywają takie elementy jak: historia, geografia, tradycja, sytuacja ekonomiczna, znacznie strategiczne, rodzaj grupy, która domaga się autonomii oraz powody ustanowienia tego reżimu. Wprowadzenie autonomii jest zawsze efektem kompromisu, często trudnego i niezadowolającego do końca żadnej ze stron. Wyraźnie wybrzmiało to w przypadku Wysp Alandzkich, gdzie zaproponowane przez Ligę Narodów rozwiązanie początkowo nie zadowalało ani Szwecji, ani Finlandii, ani samych mieszkańców archipelagu.

Kluczowym założeniem analizy był pozytywny wpływ autonomii terytorialnej na potencjalne konflikty, ale również na realizację **zasady samostanowienia**, zarówno w wymiarze wewnętrznym jak i zewnętrznym. Rozważania o prawie do autonomii prowadzą wprost do dyskursu na temat prawa do secesji (czy innego swobodnego określania statusu politycznego), a zatem – samostanowienia zewnętrznego. Uwidacznia się tutaj swoisty paradoks, że większość zainteresowania badawczego skupiona została na analizie rozwiązania bardziej destabilizującego (jak np. secesji), a nie rozważań na temat autonomii w ramach realizacji zasady samostanowienia wewnętrznego. Przywołać można w tym kontekście słowa D.L. Horowitza, że „najpotężniejszym sposobem zapewnienia, że autonomia nie stanie się tylko krokiem do secesji, jest wzmocnienie tych szczególnych interesów, które grupy mają w niepodzielnym państwie” (Horowitz, 1985). Z drugiej strony, nie można zapominać, że autonomia terytorialna i secesja, to procesy z sobą powiązane zarówno na poziomie empirii jak i konceptualizacji. Oba rozwiązania kwestionują *status quo* (Pereira, Portos, Vourdas, 2017). W oparciu o przeprowadzone badania można przyjąć, że autonomia terytorialna w ramach terytoriów nordyckich, stanowi przykład efektywnego zastosowania zasady samostanowienia narodów w jej aspekcie wewnętrznym i jest tego instytucjonalnym wyrazem. Stanowi też podłoże do ewentualnego ubiegania się o realizację aspektu zewnętrznego. Wykazano zatem, że to właśnie autonomia (szczególnie w wersji terytorialnej) ułatwiła przejście od dominującego rozumienia zasady samostanowienia, jako prawnego i politycznego narzędzia walki o państwowość, do normatywnej zasady w wewnętrznej polityce i prawnym uregulowaniu państwa. Ewolucja relacji pomiędzy nordyckimi terytoriami autonomicznymi a władzami centralnymi stanowi czytelny przykład, że we współczesnych stosunkach międzynarodowych pojawia się dążenie do rozumienia *suwerenności* bardziej w jej przed dziewiętnastowiecznym podejściu. Tym samym postuluje się wprowadzenie do dyskursu konceptu swoistej „post-suwerennościowej dyspensy” (MacCormick 1999). Suwerenność ujęta w takiej logice staje się bardziej „podzielna” niż większość XIX i XX-wiecznych teoretyków suwerenności byłaby gotowych to przyjąć.

W zakresie **empirycznego wkładu** w istniejący stan wiedzy, badania zawarte w opisywanym osiągnięciu stanowią pogłębione studia przypadku, szczególnie w odniesieniu do realizacji zasady samostanowienia oraz dynamicznego procesu rozwoju autonomii terytorialnej w ramach nordyckich terytoriów autonomicznych. Uwagę skupiono również na szczególnych relacjach tych terytoriów z Unią Europejską, mając na względzie, że państwa, do których te terytoria przynależą, są członkami tej organizacji. Wreszcie, wpisano Grenlandię

w szerszy kontekst prób przededefiniowania dyskursu związanego z Arktyką z poziomu regionalnego na globalny.

Wyspy Alandzkie, ze względu na swoje strategiczne położenie, na przestrzeni ostatnich dwóch stuleci, kilkakrotnie stały się ważnym elementem politycznych rozgrywek pomiędzy mocarstwami w Europie. Wyspy postrzegano bowiem jako swoisty klucz do realizacji bałtyckiej polityki i równoważenia sił europejskich potęg. Konflikty, które targały regionem w XIX w., doprowadziły do stopniowego wypracowania rozwiązań demilitaryzacji, a później neutralizacji archipelagu, co zostało ostatecznie uregulowane w 1921 r. w międzynarodowej konwencji i potwierdzone po zakończeniu II wojny światowej. Przyjęty wtedy status prawnomiędzynarodowy archipelagu zachował trwałość i obecnie służy jako swoisty wzorzec efektywnej demilitaryzacji i neutralizacji.

Co warto podkreślić, szczególnie w kontekście przywoływanych wcześniej rozważań dotyczących trwałości rozwiązań autonomicznych, propozycje, które przyjęto wobec Wysp Alandzkich w 1921 r. nie zaspakajały w pełni roszczeń żadnego z zainteresowanych podmiotów. Pomimo dość powszechnego niezadowolenia, zwłaszcza Szwedów, zauważyć trzeba, że każda ze stron wyniosła pewne korzyści z przyjętego rozwiązania. Finlandia utrzymała suwerenną zwierzchność nad archipelagiem, Szwecja – gwarancję, iż Alandy z racji swojego statusu (obszar zdemilitaryzowany i zneutralizowany) nie będą stanowiły militarnego zagrożenia, a sami Alandczycy – daleko posuniętą autonomię (Eriksson, 1995). Przyjęte rozwiązania zostały także szeroko zaakceptowane przez państwa regionu Morza Bałtyckiego. Od połowy XIX w. wielokrotnie grano kartą alandzką. Wpisywało się to w szerszą logikę rywalizacji nie tylko państw tego regionu, ale i europejskich mocarstw. Nie dopuszczono jednak do bezpośredniego konfliktu o Wyspy Alandzkie, zapewniono swobodę żeglugi w regionie, a dodatkowo, status Wysp przyczynił się do budowy środków zaufania i bezpieczeństwa.

Pomimo szerokiego zainteresowania „alandzkim modelem” zarówno strona fińska, jak i alandzka podkreślają, że nie jest to mechanizm uniwersalny, który można w prosty sposób stosować do każdej potencjalnie konfliktowej sytuacji. Były prezydent Finlandii, Martti Oiva Ahtisaari, tonował nadmierny optymizm: „Myślę, że musimy być nieco bardziej powściągliwi w naszych zachwytach nad rozwiązaniem, jakie zastosowano na Wyspach Alandzkich. Działa ono nadzwyczaj dobrze w tym konkretnym przypadku, ale mam wątpliwości, co do jego uniwersalnego charakteru. Trzeba być ostrożnym, żeby nie uwierzyć, że każdy problem na świecie można rozwiązać na wzór Wysp Alandzkich” (Mykkänen, 2005).

Szczególne relacje łączą również **omawiane terytoria z Unią Europejską**, a wcześniej z EWG. Wyspy Alandzkie na mocy Aktu Autonomii mogły same zdecydować o integracji z tą organizacją. Rozpoczynając negocjacje akcesyjne Alandczycy stali przed wyborem jednej z opcji: *drogi wewnętrznej* lub *drogi zewnętrznej*. Pierwsza formuła oznaczała uczestnictwo w negocjacjach i chęć integracji, przy założeniu uzyskania specjalnych warunków członkostwa. Wybór *drogi zewnętrznej* wiązał się z podążeniem śladami Wysp Owczych i Grenlandii (po 1985 r.) i oznaczał pozostanie poza strukturami Unii.

Niewątpliwie, z punktu widzenia **Wysp Alandzkich** wyniki negocjacji integracyjnych okazały się stosunkowo korzystne: udało utrzymać się najważniejsze z postulatów (utrzymanie prawa domicylu oraz pozostanie poza unijnym systemem podatkowym). Z drugiej jednak strony Wyspy Alandzkie, przystępując do UE, przekazały tej organizacji część swoich kompetencji, nie zyskując gwarancji reprezentacji, co zyskało określenie „przeciekania autonomii”. Nie wpływa to jednak na poziom poparcia dla członkostwa w Unii, a obecnie – w porównaniu do pozostałych części Finlandii – Wyspy Alandzkie są jednym z najbardziej

proeuropejskich regionów tego państwa. Warto również podkreślić, że porozumienie wypracowano dzięki wspólnemu zaangażowaniu władz autonomicznych i władz centralnych Finlandii.

Dzięki swojemu autonomicznemu statusowi **Wyspy Owcze**, jako europejskie terytorium państwa-członka Wspólnot, uzyskały zgodę nie tylko na to, by decyzje o członkostwie podjąć w ciągu trzech lat, od wstąpienia państwa macierzystego, ale w konsekwencji również na pozostanie poza strukturami Wspólnoty. Odpowiednią derogację ustalił artykuł 299(6a)16 Traktatu Ustanawiającego Wspólnotę Europejską. W odróżnieniu od Wysp Owczych Grenlandia nie miała możliwości samodzielnego zadecydowania o członkostwie w EWG. Duńskie negocjacje i akcesja miały miejsce zanim największa wyspa świata uzyskała autonomię. Pomimo, że wyniki głosowania w sprawie członkostwa były na Grenlandii zdecydowanie negatywne wyspa, jako część Królestwa, stała się członkiem Wspólnot. Paradoksalnie, ten wyraźny brak poszanowania woli Grenlandczyków stał się jednym z impulsów do walki o większą niezależność od władz centralnych, co zostało ukoronowane przyznaniem autonomii. W konsekwencji uzyskania szerokich uprawnień, już w lutym 1982 r. mieszkańcy Grenlandii w referendum podjęli decyzję o wyjściu z EWG. W *Traktacie Grenlandzkim*, powołując się na artykuł 96 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali, artykuł 236 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Gospodarczą oraz artykuł 204 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej państwa członkowskie zadecydowały o wycofaniu Grenlandii ze Wspólnot i wprowadzeniu nowych, specjalnych rozwiązań, regulujących przyszłe relacje pomiędzy Wspólnotami a Grenlandią. Podkreślono, że rozwiązanie, przyjęto w uznaniu „szczególnych cech Grenlandii”. Autonomicznej wyspie przyznano także status właściwy dla krajów i terytoriów zamorskich (KTZ), stowarzyszonych ze Wspólnotą, z zastrzeżeniem konieczności ustanowienia dodatkowych specyficznych postanowień. W przypadku stosunków Wspólnoty z Grenlandią wyraźnie zarysowała się gotowość wszystkich zainteresowanych do wypracowywania nowych, praktycznych rozwiązań: zarówno ze strony samej Wspólnoty, rządu autonomicznego oraz rządu Królestwa Danii. Co istotne, Grenlandia z racji swojego statusu w ramach systemu KTZ jest niejako predestynowana do odegrania roli łącznika pomiędzy światem arktycznym a UE. W ramach unijnego zaangażowania np. w projekt „Arktycznego Okna” szczególna uwaga została poświęcona m.in. sytuacji ludności tubylczej.

Proces budowy państwowości (szczególnie na Grenlandii, choć bliźniaczy ciąg zdarzeń zauważany i deklarowany jest na Wyspach Owczych) stanowić może przykład realizacji zasady samostanowienia narodów. Wagę tego ostatniego elementu trudno przecenić, zwłaszcza w obliczu ruchów niepodległościowych, ujawniających się w ostatnich latach (w Europie np. Katalonia, Szkocja).

Za uzyskaniem niepodległości opowiada się większość Grenlandczyków oraz Farerów, choć w tym drugim przypadku istotną zmienną są konsekwencje finansowe, zapowiedziane w przypadku decyzji o opuszczeniu Królestwa Danii. W badaniu przeprowadzonym na Grenlandii w grudniu 2016 r. 64% ankietowanych uznało, że kwestia niepodległości wyspy jest dla nich „bardzo ważna” lub „ważna”, podczas gdy 24% badanych uznało tę kwestię za „nieważną”, a 12% – nie miało zdania w tej sprawie (McGwin, 2016). Co jednak niezwykle istotne, pytania w badaniu nie wskazywały na możliwą konsekwencję utraty subwencji ze strony Danii, w przypadku wyboru opcji niepodległościowej. Dla porównania, tak sformułowane pytanie zostało przedstawione drugiemu autonomicznemu terytorium Danii – Wyspom Owczym. W rezultacie 48% badanych było przeciwnych niepodległości, powiązanej z utratą duńskich finansów (McGwin, 2016).

Warto zauważyć, że na Grenlandii nie było dotąd dyskusji na temat szczegółów dotyczących samego procesu niepodległościowego, jego zakresu czasowego, a nade wszystko analizy zysków i strat w porównaniu do innych możliwych scenariuszy – np. stowarzyszenia czy federacji. Tym tłumaczyć można, że – nawet w ujęciu proniepodległościowych polityków grenlandzkich – widoki na uzyskanie pełnej niezależności lokowane są w perspektywie 20-30-letniej. Koncept niepodległości pozostaje zatem bardziej kolektywną wartością, niż precyzyjnie zdefiniowanym manifestem politycznym.

Analizując oficjalną pozycję Królestwa Danii wobec grenlandzkich postulatów niepodległościowych widać stopniową ewolucję. Rząd w Kopenhadze zaakceptował fakt, że Grenlandia oraz Wyspy Owcze są na stopniowej, acz zapewne nieodwołalnej, drodze ku uzyskaniu niepodległości, a autonomiczne terytoria traktowane są *de facto* jako równorzędni partnerzy w negocjacjach. Nie oznacza to, że Kopenhaga wita taki scenariusz z radością. Analizując oficjalną politykę rządu duńskiego wyraźnie widać, że w dyskursie w dominuje argumentacja „razem lepiej”, a dodatkowo podkreślane są konsekwencje związane z potencjalną niepodległością (głównie ujmowane przez pryzmat utraconych duńskich subsydiów, co może skutkować bądź pogorszeniem poziomu życia na wyspach, bądź podwyższeniem podatków).

W wyniku wieloletnich negocjacji oraz zmian, jaki zachodziły w aktach autonomii duńskich terytoriów, doszło do sytuacji, w której na stole negocyjnym pozostaje nie tyle pytanie czy Grenlandia i Wyspy Owcze mają *prawo* ogłosić niepodległość – to bowiem zostało już rozstrzygnięte – ale czy powinny na taki krok się zdecydować. Oba omawiane terytoria doszły bowiem do takiego poziomu rozwoju autonomii terytorialnej, że można je określić terminem „państw autonomicznych” (w rozumieniu tego terminu za: Antonowicz, 2003, Iwanek, 2014). Otwartym zatem pozostaje pytanie, czy autonomiczne terytoria mogłyby prowadzić bardziej efektywną politykę zewnętrzną będąc co prawda *de iure* niepodległym państwem, ale pozbawionym m.in. duńskich subwencji czy wsparcia dyplomatycznego.

Z przeprowadzonych badań wynika, że społeczność międzynarodowa odmawia uznania istnienia prawa do autonomii dla mniejszości. Pomimo, iż autonomia (w jej ogólnym zarysie, najczęściej bez dalszego uszczegółowienia) jest wciąż przywoływana przez polityków, historyków i analityków, jej rola w wieku XX i XXI w. pozostaje głównie czysto instrumentalna. Z nieco większą natomiast otwartością podchodzi się do możliwości uznania tego prawa wobec **ludności rdzennej**. Zauważalne jest przy tym, że ludność rdzenna zazwyczaj domagała się realizacji swoich praw na podstawie odmiennych regulacji niż mniejszości międzynarodowe. W tym kontekście, najdalej idącym dokumentem jest *Deklaracja ONZ Praw Ludności Tubylczej z 2007 r.* W Artykule 4 zapisano bowiem że „ludność rdzenna, korzystając z prawa do samostanowienia, ma prawo do autonomii lub samorządności w sprawach wewnętrznych i lokalnych, jak również do dysponowania środkami finansowania autonomicznych funkcji”. Koresponduje z tym wprost Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 3 lipca 2018 r. w sprawie łamania praw rdzennej ludności na świecie, w tym masowego wykupu gruntów rolnych (2017/2206(INI)), która apeluje do wszystkich państw, w tym do UE i jej państw członkowskich, o prawne uznanie i zaakceptowanie autonomii terytorialnej i samostanowienia ludów tubylczych, co wiąże się z ich prawem do posiadania, wykorzystywania, rozwoju i kontroli gruntów, terytoriów, wód i mórz przybrzeżnych oraz innych zasobów, które posiadają z racji tradycyjnego prawa własności lub innego tradycyjnego zajmowania bądź wykorzystywania, a także nabytych w inny sposób.

Nie oznacza to oczywiście automatycznego prawa do egzekwowania samostanowienia zewnętrznego, np. w postaci secesji, ale raczej to, że państwa powinny mieć obowiązek

prorowadzenie *negocjacji*, co do możliwości wprowadzenia reżimu autonomicznego na danym terytorium czy dla danej grupy ludzi. Takie ujęcie jest w pełni spójne z powszechnie przywoływaną decyzją Sądu Najwyższego Kanady z 1998 r. o możliwości jednostronnej secesji Quebecu od Kanady. W decyzji tej potwierdzono, że w przypadku wyrażenia demokratycznej woli o odłączeniu przez zdecydowaną większość mieszkańców Quebecu, następowalby obowiązek *negocjowania* warunków secesji. Sędziowie uznali jednak, że nie istnieje w tym przypadku prawo do *jednostronnej* decyzji o secesji. Co istotne, decyzja zdefiniowała również aspekt wewnętrzny zasady samostanowienia wskazując, że oznacza on „znaczący zakres władzy”. W ten sposób, sama możliwość wpływania na zmiany polityczne, rozwój gospodarczy, społeczny czy kulturalny danego regionu (w tym przypadku Quebecu) w ramach istniejących instytucji wypełnia już zakres samostanowienia wewnętrznego i zamyka drogę do aktu jednostronnej secesji (Åkermark, 2013). Przyjąć zatem należy, że zastosowanie autonomii w odniesieniu do ludności rdzennej, to przykład na konceptualne przesunięcie i redefinicję postrzegania grupy jako przedmiotu w ramach danych demokratycznych reżimów do podmiotów zaangażowanych w proces definiowania, artykułowania i realizowania swoich żądań i postulatów. Tym samym autonomia staje się faktycznym i efektywnym rozwiązaniem dostępnym wobec wyzwań tej szczególnej grupy.

W przedłożonych badaniach wykazano, że to właśnie dzięki zamorskim posiadłościom Królestwo Danii jest włączone w gęstą sieć powiązań atlantyckich oraz arktycznych. Kwestie związane ze współczesnym rozwojem statusu Grenlandii nie powinny być bowiem postrzegane jedynie przez pryzmat wewnętrznych relacji w ramach Królestwa Danii. Procesy zachodzące na największej wyspie świata mają znacznie donioślejszy wymiar, m.in. ze względu na strategiczne położenie wyspy, postępujące zmiany klimatyczne czy potwierdzone informacje o bogatych złożach surowców mineralnych.

Szczególne zainteresowanie badaczy budzi chińska obecność w **regionie Arktyki**, w ostatnich latach związana głównie z doktryną Polarnego Jedwabnego Szlaku, w ramach inicjatywy „Jednego Pasa, Jednej Drogi”. Pomimo prowadzenia niezwykle aktywnej polityki w regionie, Chiny nie chcą być postrzegane jako państwo, które podważa istniejące *status quo* w Arktyce, umiejętnie planując swoje działania w ramach skomplikowanego arktycznego systemu. Wyraźnie widać to na przykładzie zbliżenia się Państwa Środka z Grenlandią. Inwestycje w grenlandzki sektor wydobywczy (a także w rozwój turystyki i rybołówstwa) łączą się nierozdzielnie z niepodległościowymi aspiracjami największej wyspy świata. Grenlandia poszukuje bowiem drogi rozwoju gospodarczego, tak aby mogła się uniezależnić od corocznych duńskich subwencji. Trudno jednak szukać oficjalnego chińskiego wsparcia – nawet pośredniego – dla niepodległościowych dążeń wyspy. Niewątpliwie, długofalowym celem Chin będzie próba przeformułowania dyskursu o Arktyce z poziomu regionalnego na globalny, w którym również Chiny będą rościły sobie prawo do współuczestniczenia w decydowaniu o losach tego regionu. Co więcej, rosnące zainteresowanie Arktyką także wśród innych – poza-arktycznych – aktorów stosunków międzynarodowych może chińską argumentację wspierać.

Prowadzone badania koncentrowały się na szeregu kwestii teoretycznych i empirycznych, konstytuując razem całość prezentowaną jako osiągnięcie. Do najważniejszych elementów rozważań tworzących prezentowane osiągnięcie należą **spostrzeżenia i wnioski** przedstawione poniżej (numeracja odpowiada przedstawionym publikacjom):

- w literaturze przedmiotu wyraźnie zauważalne są trudności w konceptualizacji pojęcia autonomii (w tym autonomii terytorialnej). Obszar ten nazywany jest „szarą strefą

zarządzania terytorialnego” nierzadko połączonego z oceną (wpływem) podmiotów wewnętrznych (np. władze centralne) jak i zewnętrznych (np. państwa sąsiadujące) wobec samego regionu autonomicznego [1,5,13];

- z przeglądu definicji i propozycji typologii autonomii można wysnuć wniosek, że autonomia bez dookreślenia (czyli tzw. autonomia bez przymiotnika) jest kategorią tak szeroką i niosącą tak zróżnicowane znaczenia, iż staje się niemal bezużyteczna dla badaczy tego zjawiska [5];
- trudno wyznaczyć „czysty” przykład autonomii terytorialnej. Każda przyjęta formuła musi wziąć pod uwagę specyficzne uwarunkowania regionalne. Innymi słowy, żądania autonomii zawsze są kontekstualne. Nawet przykład Wysp Alandzkich, uznawany za najstarszy nieprzerwanie funkcjonujący przykład autonomii, nie odpowiada typowi idealnemu, bardziej skłaniając się rozwiązaniom właściwym federacji (ze względu na podział uprawnień legislacyjnych pomiędzy parlament narodowy i autonomiczny) [5,8,9,15];
- wybór autonomii nie jest jedyną, ani nawet z definicji najbardziej właściwą, formułą dla zapewnienia realizacji interesów mniejszości w danym regionie. Dla jednostek ubiegających się o autonomię zawsze aktualne pozostaje pytanie, czy w dynamicznie zmieniającej się sytuacji międzynarodowej, przy postępującej pluralizacji aktorów politycznej sceny wybór autonomii jest najbardziej właściwym rozwiązaniem [1, 3,6,9,11,14,15,16,17,18,20];
- wprowadzenie autonomii terytorialnej ma zapewnić instytucjonalne rozwiązanie, które umożliwi różnym segmentom podzielonego społeczeństwa na realizowanie swoich aspiracji do samostanowienia wewnętrznego, przy jednoczesnym utrzymaniu integralności terytorialnej danego państwa. Autonomia jawi się zatem jako administracyjne narzędzie gwarantujące stabilność terytorialnej integralności państwa [1, 6,8,9,20];
- autonomia terytorialna jako rozwiązanie wykazuje swoje niedoskonałości w sytuacji braku zbieżności między grupą a danym terytorium. Żądania grup nie zawsze są bowiem zorientowane terytorialnie. Co więcej każdorazowe (ponowne) wyznaczenie granic powoduje tworzenie się nowych (najczęściej niezadowolonych z nowego rozwiązania) mniejszości. Nie zawsze rozwiązaniem są propozycje wprowadzenia autonomii nieterytorialnej. W ramach takiego scenariusza wyznaczenie granic jest często zadaniem jeszcze trudniejszym, a ryzyko włączenia osób, które nie powinny (lub nie wyrażają zainteresowania) podlegać takiemu reżimowi jest jeszcze wyższe. Tym samym wprowadzenie autonomii może się wpisać w klasyczny proces *reborderingu* [1,10,11,13,19,21];
- współczesny model autonomii terytorialnej nie powiela jedynie rozwiązań samorządowych czy federalnych (Domagała, Iwanek, 2014). Autonomia terytorialna w formie asymetrycznej z jednej strony podlega głębokim przemianom w procesach konstytucyjnych (jak zaobserwować można na przykładach w Hiszpanii oraz Wielkiej Brytanii), z drugiej jednak strony ulega dalszemu poszerzeniu i pogłębieniu, jak w analizowanych przykładach nordyckich terytoriów autonomicznych. Rozwiązanie to może być z powodzeniem stosowane jako rozwiązanie niesymetryczne nawet w odniesieniu do federacji (np. Nunavut w Kanadzie) [6,11,20,21];
- funkcjonujące przykłady autonomii terytorialnej mogą służyć zarówno jako wartość skonkretyzowana (*concrete value*) – na poziomie przykładu zinstytucjonalizowanego rozwiązania; jako wartość konceptualna (*conceptual value*) – w rozumieniu punktu

- odniesienia w dyskusji o m.in. autonomii terytorialnej oraz konkretna przestrzeń – w relacji do rzeczywistej przestrzeni (*concrete space*) a zatem praktycznego i empirycznego zapoznania się z wprowadzonymi rozwiązaniami [10,12];
- analizowane szczegółowo w przedłożonym osiągnięciu studia przypadków, to wyspy. Zgodnie z definicją M. Tkacika charakteryzują się silną autonomią, wyrażającą się zarówno w (i) znaczącym zasięgu, (ii) istotnym zakresie kompetencji oraz (iii) dużej odrębności [3,5,6,9];
 - dla poprawnego funkcjonowania autonomii terytorialnej nie wystarczy zadbać jedynie o właściwy balans pomiędzy uprawnieniami władz centralnych i autonomicznych. Instytucjonalna konstrukcja musi zostać wzmocniona przez dynamiczny i inkluzywny system demokratycznego współzarządzania, oferując jednocześnie gwarancje zarówno dla władz autonomicznych, jak i centralnych [1,6,9];
 - granice wyznaczone w ramach autonomii terytorialnej mają cechy zarówno integracyjne, skierowane na zewnątrz (koncepcja *frontiers*), jak i oddzielające jeden byt polityczny od drugiego (koncepcja *borders*) [10,11];
 - autonomia terytorialna nie funkcjonuje jako niezależny system oderwany od wpływu czynników zewnętrznych. Niezbędne jest zatem wcześniejsze zaprojektowanie swoistego instytucjonalnego *offsetu*, dla zapewnienia prawidłowego funkcjonowania i rozwoju autonomii [1,6,7,9];
 - rozwiązania autonomii terytorialnej muszą zawsze być uzupełnione o mechanizmy, które wprowadzają instytucje, mające na celu rozwiązywanie pozostałych lub pojawiających się problemów w pokojowy sposób. Przy wprowadzaniu autonomii terytorialnej niezbędne jest wypracowanie „komplementarnej funkcjonalności podziału i integracji” (Åkermark, 2013) [1,3,6,9,17,18];
 - choć autonomia terytorialna niesie w sobie potencjał łagodzenia istniejących sporów, to nie jest uniwersalnym panaceum na wyzwania różnorodności społeczeństwa. Może jednak być funkcjonalnym elementem w wewnętrznej polityce państwa, a również i szerszych stosunkach międzynarodowych, gdy w jej rozwiązania zostaną włączone pozostałe mechanizmy w państwie [1,3,5,6,9];
 - nie ma możliwości prostej i bezpośredniej aplikacji nawet najbardziej skutecznych rozwiązań autonomicznych na inne regiony; w każdym przypadku trzeba wziąć pod uwagę specyficzne uwarunkowania. Autonomia powinna być zatem postrzegana jako koncept relacyjny, zawsze ujmowany w „relacji do”: zarówno państwa, w skład którego wchodzi; innych państw (często sąsiadujących); innych dostępnych rozwiązań autonomicznych; innych regionów czy pozostałych uczestników stosunków międzynarodowych [1,3,5,6,9];
 - czynnik ekonomiczny jest niewątpliwie elementem istotnym w teoretycznym modelu prowadzącym od „od autonomii do niepodległości”, ale nie jest elementem kluczowym - równie istotną rolę odgrywają m.in. odrębność geograficzna oraz dystans kulturowy (co unaocznia przykład Grenlandii) [3,6,13,14,15];
 - współczesne terytoria autonomiczne, w tym terytoria nordyckie, dzięki uzyskanym uprawnieniom są aktywnie włączone nie tylko w procesy dotyczące ich państw, ale także w szersze relacje międzynarodowe, włączając w to procesy normotwórcze [2,4,6,9,11,14,15].

Wyniki omówionych badań – poza artykułami – przedstawiane były na krajowych i zagranicznych, konferencjach naukowych. Kolejne artykuły – przyjęte już do druku – oczekują na publikację (m.in. *Border Processes in Contemporary Baltic-Black Sea Region: Between*

(Re)Bordering and Debordering (2019), [in:] *Regionalisms and Neighbourhoods at Europe's Eastern Margins: The Baltic – Black Sea Patch- /Networks*, ed. by A. Makarychev, Springer oraz *Beyond Europe - Reconnecting Eurasia*, eds. A. Stelmach, T. Wallas, R. Wiśniewski, Logos-Verlag Berlin 2019). Zaprezentowane w ramach osiągnięcia badania znajdują również bezpośrednią aplikację w ramach uzyskanych bądź współtworzonych grantów badawczych. Ze względu na podejmowaną naukowo tematykę badań zostałem zaproszony do współpracy w ramach wielu projektów, z których zasadne wydaje się przywołanie trzech:

- (i) **Jean Monnet Centre of Excellence: EU external actions in the contested global order – (In)coherence, (dis)continuity, resilience** (2018-2021; 599622-EPP-1-2018-1-PPLEPPJMO-CoE), gdzie zajmuję się m.in. relacjami Unii Europejskiej z Krajami i Terytoriami Zamorskimi (OCT) oraz polityką arktyczną Unii Europejskiej;
- (ii) **Rethinking Regional Studies: The Baltic-Black Sea Connection** (586281-EPP-1-2017-1- EE-EPPKA2-CBHE-JP), gdzie jako kierownik grantu na UAM analizuję znaczenie doświadczeń związanych z autonomią Wysp Alandzkich dla procesów zachodzących w Regionie Morza Czarnego;
- (iii) **Boundaries Revisited. Conceptual Turn in European Border Practices** (projekt realizowany w ramach grantu Collegium Polonicum ze środków the European University Viadrina in Frankfurt an der Oder), gdzie podjęto temat nowego podejścia do formułowania się granic.

Dodatkowo, jestem członkiem Grupy Badawczej „Belt and Road Research Group”, tworzonej wraz z Politechniką Poznańską, Uniwersytetem Ekonomicznym w Poznaniu oraz przedstawicielami George Washington University, Texas A&M University i National Democracy Institute. W ramach grupy badawczej podejmuję głównie tematykę chińskiego Jedwabnego Polarnego Szlaku.

Bibliografia:

- Ackrén M. (2009), *Conditions for Different Autonomy Regimes in the World. A Fuzzy-Set Application*, Åbo.
- Åkermarck S.S. (2013), *Internal Self-Determination and the Role of Territorial Autonomy as a Tool for the Resolution of Ethno-Political Disputes*, "International Journal on Minority & Group Rights" vol. 20.
- Benedikter T. (2009), *The World's Modern Autonomy Systems. Concepts and Experiences of Regional Territorial Autonomy*, Bolzano.
- Chałupczak H., Miziński J. (1993), *Autonomia kulturalna a problem mniejszościowy. Doświadczenia i dylematy*, „Przegląd Zachodni” nr 1.
- Domagała M., Iwanek J. (2014), *Regionalne i lokalne ustroje polityczne. Część II*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis”, t. 12.
- Eriksson S. (1995), *Åland – a Demilitarized, Neutralized Region*, in: *The Åland Islands Demilitarized Region*, Mariehamn.
- Gagnon A.G., Keating M. (2012), *Political Autonomy and Divided Societies. Imagining Democratic Alternatives in Complex Settings*, Palgrave Macmillan.
- Ghai Y. (2000b), *Ethnicity and autonomy: a framework for analysis*, in: Y. Ghai (ed.), *Autonomy and ethnicity. Negotiating competing claims in multi-ethnic states*, Cambridge.
- Horowitz D.L. (1985), *Ethnic Groups in Conflict*, Berkeley.
- Iwanek J. (2000), *Współczesne rozumienie autonomii terytorialnej*, w: J. Liszka. (red.) *Społeczeństwo wobec problemów transformacji i integracji. Księga poświęcona prof. Janowi Szczepańskiemu z okazji Jego 85 rocznicy urodzin*, Ustroń.
- Iwanek J. (2014), *Pojęcie autonomii terytorialnej we współczesnej europejskiej przestrzeni demokratycznej*, w: M. Domagała, J. Iwanek (red.), *Autonomia terytorialna w perspektywie europejskiej. Tom I: Teoria – historia*, Toruń.

- Keating M. (2012), *Rethinking Territorial Autonomy*, in: Gagnon A.G., Keating M., *Political Autonomy and Divided Societies. Imagining Democratic Alternatives in Complex Settings*, Palgrave Macmillan.
- Kristof L.K.D. (1959), *The Nature of Frontiers and Boundaries*, "Annals of the Association of American Geographers", Vol. 49, No. 3.
- Lapidoth R. (1997), *Autonomy. Flexible solutions to ethnic conflicts*. Washington.
- Légaré A., Suksi M., *Introduction: Rethinking Forms of Autonomy at the Dawn of the 21st Century*, "International Journal on Minority & Group Rights", vol. 15.
- MacCormick N. (1999) *Questioning Sovereignty*, New York.
- McGwin K. (2016), *Solid majority favours Greenland independence*, "High North News" <http://www.highnorthnews.com/solid-majority-favours-greenland-independence/>, 18.12.2016.
- Mykkänen P. (2005), *Suomi-Finland Presents: The Åland Show*, "Helsingin Sanomat", 22.03.2005.
- Pereira B.P., Portos M., Vourdas J. (2017), *Waving goodbye? The determinants of autonomism and secession in Western Europe*, "Regional Studies".
- Popescu G. (2012), *Bordering and Ordering the Twenty-first Century: Understanding Borders*, Plymouth.
- Steiner H.J. (1991), *Ideas and Counter-Ideas in the Struggle over Autonomy Regions for Minorities*, "Notre Dame Law Review", 66 (5).
- Suksi M. (2011), *Sub-State Governance through Territorial Autonomy. A Comparative Study in Constitutional Law of Powers, Procedures and Institutions*. Berlin.
- Tkacik M. (2008), *Characteristic of Forms of Autonomy*, "International Journal on Minority & Group Rights", vol. 15.
- Welhengama G. (1999), *The Legitimacy of Minorities' Claim for Autonomy through the Right to Self-Determination*, "Nordic Journal of International Law", vol. 68, no 4.
- Wolff S. (2012), *Conflict Management in Divided Societies: The Many Uses of Territorial Self-Governance*, "International Journal on Minority & Group Rights" vol. 20.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych (artystycznych)

5.1. Pozostałe obszary zainteresowań naukowych i osiągnięcia w tym zakresie

Pozostałe obszary zainteresowań można podzielić na 3 główne kategorie. Pierwsze powiązane są z problematyką zrównoważonego rozwoju. W ramach tego obszaru uczestniczyłem w wielu konferencjach naukowych i naukowo-dydaktycznych, szczególnie współpracując z The Baltic University Programme. Prowadzę też zajęcia dydaktyczne „Międzynarodowa ochrona środowiska”, „Odpowiedzialność społeczna biznesu” oraz „International Environmental Policy”. W ramach publikacji do tego kręgu zainteresowania należy zaliczyć np.:

- Brańka T., 2018, *Uchodźca środowiskowy*, [w:] *Encyklopedia globalnego zarządzania ekologicznego i energetycznego*, red. Rewizorski M., Bieniek K., Poznań, s. 130-141;
- Branka T., 2017, *Climate refugees in contemporary world*, [in:] *Immigration crises, borders and the European Union*, ed. J. Janczak, Logos Verlag, ISBN 978-3-8325-4436-2 ISSN 1610-4277, s. 79-94;
- Bernaciak A., Brańka T., 2015, *Gra jako narzędzie dydaktyczne w kształceniu na poziomie akademickim. „Park Manager Game”*, „Studia Oeconomica Posnaniensia” vol. 3, no. 5, s. 159-174, mój udział szacuję na 50%.

Drugi obszar dotyczy współczesnych stosunków międzynarodowych. Oprócz publikacji oraz uczestnictwa w konferencjach, spójne z tym obszarem są realizowane zadania dydaktyczne zarówno dla studentów polskojęzycznych („Międzynarodowe stosunki polityczne”) jak i kierunków anglojęzycznych („International Political Relations”; „The

Baltic Sea Region: Cultures, Politics, Societies"). Publikacje przynależące do tego obszaru, to:

- Brańska T., 2010, *EULEX Kosowo – największa misja cywilna*, [w:] *Misje cywilne Unii Europejskiej*, red. Przybylska-Maszner B., Poznań, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, s. 67-80;
- Brańska T., Lorenc M., Osiewicz P., Potyrała A., 2010, *Irak – między wojną a pokojem*, Toruń, Wydawnictwo Mado, ss. 151, mój udział szacuję na 25%.
- Brańska T., 2010, *Koszty i konsekwencje wojny w Iraku*, [w:] Brańska T., Lorenc M., Osiewicz P., Potyrała A., *Irak – między wojną a pokojem*, Toruń, Wydawnictwo Mado, s. 103-128;
- Brańska T., 2009, *Droga Węgier do członkostwa w Unii Europejskiej* [w:] *Negocjowanie granic: od UE-15 do UE-27. Rozszerzenie wschodnie Unii Europejskiej. Część pierwsza - grupa luksemburska (2004) Estonia, Polska, Republika Czeska, Słowenia, Węgry, Cypr w UE* (tom IV), red. Szymczyński T.R., Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, Poznań, s. 123-157.

Trzeci zakres związany jest z rozwojem Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. Również w tym obszarze zainteresowania realizowane były poprzez publikacje oraz wystąpienia na konferencjach międzynarodowych. Wartym podkreślenia jest fakt, że opisywana gra dydaktyczna „Park Manager Game”, której jestem współautorem, została wydana przy wsparciu finansowym The Baltic University Programme. Następnie została włączona do materiałów pomocniczych przy nauczaniu przedmiotów związanych z ochroną środowiska na Łotwie w ramach grantu Norweskiego Mechanizmu Finansowego (*Development of environmental science study content and study materials* (Norway Financial mechanism project LV0044; Activity No. 7 – “Development of the multimedia adaptation of the educational package” – University of Latvia). Do publikacji w tym obszarze należy zaliczyć:

- *Double reunification through the European Union's Education Policy*, 2016, ed. Przybylska Maszner B., Musiał-Karg M., Brańska T., Poznań, ISBN 978-83-62907-72-4, ss. 121 (publikacja powstała jako efekt realizowanego na WNPiD Modułu Jean Monnet w latach 2013-2016); mój udział szacuję na 30%;
- Brańska T., 2016, *MOOCs: with universities or instead of them?* [in:] *Double reunification through the European Union's Education Policy* (2016), ed. Przybylska Maszner B., Musiał-Karg M., Brańska T., Poznań, ISBN 978-83-62907-72-4, s. 65-76;
- T. Brańska, 2016, *Massive Open Online Courses as a public relations tool*, [in:] *Information Age. Media in the Modern World – Petersburg readings*, ISSN 2306-417X, s. 206-209;
- Bernaciak A., Brańska T., 2015, *Gra jako narzędzie dydaktyczne w kształceniu na poziomie akademickim. „Park Manager Game”*, „*Studia Oeconomica Posnaniensia*” vol. 3, no. 5, s. 159-174, mój udział szacuję na 50%.

KOMITETY NAUKOWE:

W przedkładanym okresie byłem sześciokrotnie członkiem Komitetów Naukowych, za każdym razem w ramach konferencji międzynarodowych:

- a. *Beyond Europe: Toward a New Global Order*, Poznań, December 5-6, 2019.

- b. V International Conference "A Person in a world of cultural and social change – new problems, new challenges. Polish and Israeli Experiences", Poznań, 3.07.2019.
- c. IV International Conference "A Person in a world of cultural and social change – new problems, new challenges. Polish and Israeli Experiences", Poznań, 4.07.2018.
- d. III International Conference "A Person in a world of cultural and social change – new problems, new challenges. Polish and Israeli Experiences", Poznań, 3.07.2017;
- e. II International Conference "A Person in a world of cultural and social change – new problems, new challenges. Polish and Israeli Experiences", Poznań, 6.07.2016;
- f. I International Conference "Delivering clear and concise message: an exercise on academic speaking", Poznań, 6.07.2015.

Dodatkowo, trzykrotnie byłem członkiem Komitetu Organizacyjnego międzynarodowej Konferencji *Beyond Europe: Politics and change in global and regional affairs* (2017); *Reconnecting Eurasia* (2018); *Toward a New Global Order* (2019).

STYPENDIA ZAGRANICZNE

Od 2009 r. brałem udział w 11 stypendiach zagranicznych, realizowanych w europejskich i światowych jednostkach szkolnictwa wyższego. Szczególnie istotny był 3-miesięczny staż, odbyty w dwóch fińskich jednostkach: Åbo Akademii University (jako jednostka główna) oraz University of Lapland, gdzie zajmowałem się szczególnie tematyką relacji pomiędzy Finlandią a Wyspami Alandzkimi. W ramach zajęć badawczo-dydaktycznych odbyłem również miesięczny staż w Jekaterynburgu na Ural State University of Economics in Yekaterinburg. Pozostałe stypendia zagraniczne realizowałem w ramach różnych komponentów programu Erasmus+ (KA103, KA107) oraz pobytu finansowanego z Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

- a. Texas A&M University, College Station (Stany Zjednoczone), 6-10.11.2017: Erasmus+ KA107, wykładowca;
- b. Azerbaijan State Oil and Industrial University (Azerbejdżan), luty 2017, pobyt badawczy;
- c. University of Jordan (Jordania), grudzień 2016; pobyt badawczy;
- d. University of Akureyri (Islandia), wrzesień 2014; pobyt badawczy w ramach EEA Grants/Norway grants;
- e. Ural State University of Economics in Ekaterinburg (Federacja Rosyjska), listopad 2013; miesięczny pobyt badawczy i dydaktyczny w ramach stypendium Ural State University of Economics in Yekaterinburg;
- f. Hradec Kralove (Republika Czeska), 2013: wykładowca w ramach LLP-Erasmus;
- g. University of Barcelona (Hiszpania), 2013: wykładowca w ramach LLP-Erasmus;
- h. University of Akureyri (Islandia), 2012: wykładowca w ramach LLP-Erasmus;
- i. University of Malaga, Malaga (Hiszpania), 2012: wykładowca w ramach LLP-Erasmus;
- j. Åbo Akademii University (Finlandia) oraz University of Lapland (Finlandia), IX-XI 2011; 3-miesięczne stypendium naukowe dla młodych doktorów realizowane w ramach projektu UAM: Unikutowy Absolwent = Możliwości. Wzrost potencjału dydaktycznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu poprzez proinnowacyjne kształcenie

w języku angielskim, interdyscyplinarność, e-learning, inwestycje w kadry, UDA-POKL.04.01.01-00-019/10-00

k. Dogus University, Istanbul (Turcja), 2010: wykładowca w ramach LLP-Erasmus.

Obecnie planowane są kolejne wyjazdy stażowe. M.in. w ramach realizacji zadań przewidzianych w Jean Monnet Centre of Excellence (2018-2021) uzyskałem dofinansowanie na pobyt badawczy na Uniwersytecie Grenlandzkim w Nuuk (Ilisimatusarfik). Mobilność planowana jest na początek semestru zimowego w roku akademicki 2019/2020.

PODNOSENIE KWALIFIKACJI

W okresie przedłożonego osiągnięcia podnosiłem swoje kwalifikacje w czterech głównych obszarach, związanych z:

a) narzędziami i umiejętnościami dydaktycznymi (w tym językowymi):

- Kurs „Academic Teaching Excellence” organizowany przez British Council, 04-08.06.2018 (Academic Teaching Excellence – ATE – jest to zaawansowany kurs dla pracowników akademickich wykładających w języku angielskim, stworzony we współpracy z Education Department University of Oxford, na podstawie najnowszych badań w dziedzinie prowadzenia dydaktyki w języku angielskim);
- Kurs e-learningu na platformie kształcenia zadanego Moodle, 16.04-20.05.2012 Poznań, w ramach *UAM: Unikatowy Absolwent = Możliwości. Wzrost potencjału dydaktycznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu poprzez proinnowacyjne kształcenie w języku angielskim, interdyscyplinarność, e-learning, inwestycje w kadry.*

Efektem ukończenia kursu było przygotowanie i prowadzenie 2 kursów w systemie B-learningowym (*Blended learning*) na platformie Moodle WNPiD UAM;

- Szkolenie *Education for Sustainable Development (ESD) in practice in Higher Education*, The Baltic University Programme, 20-24 May 2007, Łódź.

b) zarządzaniem projektami w wymiarze krajowym i międzynarodowym:

- Ukończenie kursu oraz uzyskanie certyfikatu PRINCE2® Foundation Certificate in Project Management (nr Certyfikatu: GR633109875TB), uzyskanie 24 PDUs; lipiec 2018 r.

c) poszerzaniem wiedzy związanej z prowadzonymi badaniami i dydaktyką:

- “Dubrovnik Diplomatic Forum – Diplomacy and Diplomatic Training: New Approaches to Diplomatic Practice”, 14-16.05.2015 organized by: Diplomatic Academy of the Ministry of Foreign and European Affairs of the Republic of Croatia, The Central European Initiative (CEI), University of Zagreb, London Academy of Diplomacy, University of Stirling;
- Master Class in “Sustainability Change Agency” by ISIS Academy AtKisson, Graninge Stiftsgård (Szwecja), 16-22.05.2010;

- Residential Training Workshop on Universities & ESD, organized by: Mediterranean Education Initiative for Environment and Sustainability (MEdIES), The Mediterranean Information Office for Environment, Culture and Sustainable Development (MIO-ECSDE), Baltic University Programme (BUP), Amfissa, Greece 24-28.05.2010;
- The ISIS Academy – Accelerator Intensive, The AtKisson Group, 11-13 February 2008, Uppsala Sweden.

d) procesem internacjonalizacji szkolnictwa wyższego:

- Seminarium szkoleniowe EMREX (styczeń 2017), Arcada University of Applied Sciences, Helsinki (Finlandia). Szkolenie dotyczyło narzędzi do elektronicznego obiegu dokumentów oraz przenoszenia i uznawania rezultatów pobytu związanych ze studiowaniem na różnych uczelniach;
- Szkolenie „Rezultaty projektu *Tuning* i ich znaczenie dla tworzenia elastycznych programów studiów bazujących na efektach uczenia się i systemie ECTS”, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji (FRSE), Kraków 19 czerwca 2009 r.;
- Warsztaty „Training in Education for Sustainable Development (ESD) through an inter-regional perspective”, Baltic University Programme, Uppsala University; MIO-ECSDE; University of Athens, 6-12 October 2008, Uppsala, Sweden;
- Warsztaty „Efekty kształcenia – rola w budowaniu Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (EOSW)”, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji (FRSE), Zespół Ekspertów Bolońskich, Poznań 18 grudnia 2008.

UDZIAŁ W KONFERENCJACH

W opisywanym okresie aktywnie uczestniczyłem w ponad 50 konferencjach, seminariach naukowych oraz debatach, przedstawiając wystąpienia lub komentarze podczas zdecydowanej większości z nich.

Szczegółowy wykaz konferencji znajduje się w Załączniku nr 4. Konferencje, w których uczestniczyłem organizowane były zarówno przez krajowe, jak i zagraniczne ośrodki naukowo-badawcze. Kluczowe, dla skonfrontowania wyników badań z innymi naukowcami jak również dla nawiązywania kontaktów naukowych, były spotkania dotyczące obszaru tematycznego, w którym znajduje się prezentowane osiągnięcie naukowe. Zdecydowana większość z tych konferencji miała charakter spotkań międzynarodowych, a zgłoszone wystąpienia wymagały przejścia etapu weryfikacji uczestników.

Za szczególnie istotne należy uznać wystąpienia na m.in.: VIII Ogólnopolskiej Konwencji PTSM, 2018; Konferencji Beyond Europe: Reconnecting Eurasia (2018); II Ogólnopolskim Kongresie Europeistyki, „Państwo w Unii Europejskiej” (2017); Konferencji Beyond Europe Politics and Change in Global and Regional Affairs (2017); Międzynarodowym Kongresie 24th World Congress of Political Science organizowanej przez IPSA (2016) oraz kluczowej dla regionu nordyckiego oraz szerzej – całej Arktyki – konferencji z serii In the Spirit of the Rovaniemi Process. Local and Global Arctic, organizowanej przez University of Lapland (2015 r.).

Tematyczne wystąpienia wygłaszałem również w ramach pobytów na stypendiach zagranicznych w ramach organizowanych tam konferencji/spotkań naukowych. Z szeregu takich wystąpień warto wymienić w tym miejscu prelekcję w ramach ERASMUS MUNDUS Action 3 Founding the Siberian Center of European Education (SCEE) w Chabarowsku oraz udział w Konferencji „Competition in global markets of goods, services and capital” przygotowanej przez Ural State University of Economics w Jekaterynburg w 2015 r. Pięć wystąpień zostało wygłoszonych w ramach międzynarodowej konferencji Area Studies: *Regional Development and the Baltic Sea Region. “On the Border”*, zorganizowanej dla studentów regionu Morza Bałtyckiego w 2009 r. w Słubiach i we Frankfurcie.

ORGANIZACJA KONFERENCJI STUDENCKICH W RAMACH ERASMUS IP

- a) Współorganizacja międzynarodowego kursu SAIL: Sustainability Applied in International Learning w ramach grantu IP-Erasmus, uzyskanego przez Uniwersytet Bałtycki (BUP)

Projekt dotyczył innowacyjnego programu prowadzenia pełnego kursu uniwersyteckiego połączonego z pracami badawczymi dla studentów z regionu Morza Bałtyckiego na pokładzie żaglowców (STS Fryderyk Chopin, STS Pogoria, STS Kaliakra) w trakcie 2- i 3-tygodniowych rejsów. W projekcie brali udział studenci z państw regionu Morza Bałtyckiego oraz międzynarodowa kadra wykładowców. Realizowany kurs zarejestrowany był na Uniwersytecie w Uppsali, a studenci po jego pozytywnym zaliczeniu, uzyskiwali odpowiednie punkty ECTS.

Rola: Koordynator Naukowy w roku akademickim 2009/2010; wykonawca w latach 2006/2007, 2007/2008, 2008/2009:

- 2010: BUP sailing cruise on “Kaliakra”: 29.08-16.09.2010: Bremerhaven (Germany) to Barcelona (Spain);
- 2009: BUP sailing cruise on “Pogoria”: 25.08-11.09.2009: Delfzijl (Netherlands) – to Lisbon (Portugal);
- 2008: BUP sailing cruise on “Fryderyk Chopin”: 29.06-16.07.2008: Kiel (Germany) – Swinoujście (Poland);
- 2007: BUP sailing cruise on „Fryderyk Chopin”: 24.06-6.07.2007: Kiel (Germany) to Aarhus (Denmark).

5.2. Projekty i granty

W opisywanym okresie brałem udział w 28 projektach krajowych i międzynarodowych (4 kolejne wnioski zostały złożone i oczekują na ocenę). W przypadku 3 projektów byłem kierownikiem, a w pozostałych wykonawcą. W 8 przypadkach aktywnie uczestniczyłem przy tworzeniu wniosków grantowych, tworząc grupę głównych wykonawców (tzw. Key Staff).

17 z opisywanych projektów miało charakter międzynarodowy (oraz 3 z 4 złożonych grantów oczekujących na ocenę). Listę wszystkich projektów i grantów zawiera Załącznik nr 4. Dla prowadzenia badań składających się na przedkładane osiągnięcie najważniejsze znaczenie miały te projekty, które dotyczyły – zazwyczaj w jednej ze swoich funkcjonalnych części – problematyki autonomii terytorialnych. Z kluczowych projektów tego typu należałoby wymienić:

- a) Jean Monnet Centre of Excellence: *EU external actions in the contested global order – (In)coherence, (dis)continuity, resilience (2018-2021)*; 599622-EPP-1-2018-1-PLEPPJMO-CoE; przygotowanie wniosku projektowego oraz wykonawca projektu. W ramach tego wniosku podejmuję tematykę relacji pomiędzy Unią Europejską a Krajami i Terytoriami Zamorskimi (Overseas Countries and Territories – OCT) oraz polityką arktyczną Unii Europejskiej.
- b) Grant UAM i Ministerstwa Edukacji Republiki Chińskiej na Tajwanie nr 9/2017/dniph/uam. W ramach projektu w latach **2018-2020** wysłanych zostanie na staże naukowe dziewięciu pracowników WNPID oraz zostanie opracowana ścieżka w języku angielskim *Contemporary Taiwan: Political, Economic and Social Aspects*; wykonawca projektu. W ramach tego projektu będę zajmował się analizą udziału w stosunkach międzynarodowych państw nieuznawanych.
- c) *Rethinking Regional Studies: The Baltic-Black Sea Connection* (586281-EPP-1-2017-1-EE-EPPKA2-CBHE-JP), Erasmus+ Capacity Building in Higher Education (**15.10.2017 r. – 14.10.2020**). Koordynator naukowy projektu na UAM.

Projekt zakłada opracowanie nowego programu zajęć dla 2-letnich studiów magisterskich w j. angielskim „*Rethinking Regional Studies: The Baltic-Black Sea Connection*”. Projekt realizowany jest na wybranych uniwersytetach ukraińskich: Ivan Franko National University of Lviv (IFNUL), Mariupol State University (MSU), Odessa National I.I. Mechnikov University, Taras Shevchenko National University of Kyiv (TSNUK). Ze strony unijnej partnerami projektu są uczelnie: Estonia: University of Tartu (UT), Szwecja: Lunds Universitet (LU), Litwa: Vytauto Didžiojo Universitetas (VMU), Polska: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (AMU). Projekt nadzorowany przez EACEA (Agencja Wykonawcza ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego).

- d) Jean Monnet Chair: *EU DYNAMICUS: European Union - Economic Development, Young Europeans and Innovations in Crisis Overcoming and Union's Sustainability (2016-2019)* (565495-EPP-1-2015-1-PL-EPPJMO-CHAIR); przygotowanie wniosku projektowego oraz wykonawca projektu.
- e) *Boundaries Revisited. Conceptual Turn in European Border Practices, 01.01.2014-28.02.2015* (koordynator projektu wraz z prof. Jarosławem Jańczakiem); projekt realizowany w ramach grantu Collegium Polonicum ze środków the European University Viadrina in Frankfurt an der Oder (17 uczestników, reprezentujących 9 uniwersytetów z 8 państw).
- f) *Conflict and Cooperation in Divided Cities, 01.01.2009-31.12.2009*, project realizowany w ramach grantu Collegium Polonicum ze środków the European University Viadrina in Frankfurt an der Oder (19 uczestników, reprezentujących 9 uniwersytetów z 7 państw).
- g) Program badań podstawowych „Węzłowe problemy bezpieczeństwa międzynarodowego” (Plan C), w Zakładzie Stosunków Międzynarodowych Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM- wykonawca.

Dodatkowo uczestniczyłem w grantach, które dotyczą ogólnego rozwoju Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, a w szerszym ujęciu – sektora szkolnictwa wyższego w Polsce.

W tym kontekście na szczególną uwagę zasługuje złożenie w **lutym 2019 r.** grantu w ramach konsorcjum 8 europejskich uczelni wyższych o tzw. **Uniwersytet Europejski** (EPICUR: European Partnership for an Innovative Campus Unifying Regions; nr wniosku 612511-EPP-1-2019-1-FR-EPPKA2-EUR-UNIV, 2019).

Komisja Europejska ogłosiła ten program po raz pierwszy w 2019 r., a obecna edycja ma charakter pilotażowy i dotyczy projektów, mających na celu powołanie zintegrowanych sieci uniwersytetów europejskich. Uczelnie w ramach programu podejmą zadanie budowy tzw. wirtualnego kampusu. Tym samym udostępniają swoim studentom możliwość studiowania na wszystkich uczelniach tworzących sieć równocześnie. W ramach tego grantu należałem do ścisłego grona osób, które pracowały nad całościową koncepcją wniosku wraz z pozostałymi europejskimi partnerami. Już po złożeniu grantu uczestniczyłem również w kolejnych spotkaniach roboczych dotyczących dalszej współpracy (m.in. University of Strasbourg (UNISTRA) 4.04.2019; L'Université de Haute-Alsace (UHA) 5.04.2019).

UAM złożył swoją aplikację wraz z konsorcjum, w skład którego wchodziły University of Strasbourg (lider projektu, Francja); University of Amsterdam (Holandia); Albert-Ludwigs-University Freiburg (Niemcy); Karlsruher institut für technologie (Niemcy); University of Haute-Alsace (Francja); University Bodenkultur Wien (Austria); Aristotle University of Thessaloniki (Grecja). Grant obecnie oczekuje na ocenę merytoryczną.

W ramach pozyskiwania środków na mobilności - zarówno dla studentów jak i pracowników naukowych – opracowywałem i koordynuję projekty **Erasmus+ KA107** umożliwiające wymianę z jednostkami szkolnictwa wyższego z państw pozaunijnych. UAM uczestniczy w tym programie od jego zainicjowania w 2015 r. W tym okresie przygotowałem jednoosobowo wnioski, które łącznie zapewniły środki na mobilności w wysokości ok. 3,64 mln złotych. Kolejny wniosek, złożony w 2019 r., przeszedł ocenę techniczną i oczekuje na ocenę merytoryczną.

Przygotowanie 5 grantów o mobilność z krajami partnerskimi w ramach projektu Erasmus+ KA107 w edycjach:

- **2015-2017**; wniosek 2015-2-PL01-KA107-022775: pozyskanie kwoty 51 355,00 euro;
- **2016-2018**; wniosek 2016-1-PL01-KA107-025534: pozyskanie kwoty 282 133,00 euro;
- **2017-2019**; wniosek 2017-1-PL01-KA107-037452: pozyskanie kwoty 129 985,00 euro;
- **2018-2020**; wniosek 2018-1-PL01-KA107-049334: pozyskanie kwoty 360 755,00 euro;
- **2019-2021**; wniosek 2019-1-PL01-KA107-064082: wniosek przyjęty do oceny merytorycznej.

5.3. Aktywność dydaktyczna

W ramach aktywności dydaktycznej w przedkładanym okresie wskazać należy na zajęcia prowadzone na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz zajęcia

prowadzone na (lub dla) innych europejskich i pozaeuropejskich uniwersytetach (szczegółowy wykaz zawiera załącznik nr 4).

- a) Zajęcia na **Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu** obejmowały przedmioty realizowane w formie wykładów, ćwiczeń oraz konwersatoriów na kierunkach: politologia, stosunki międzynarodowe, bezpieczeństwo narodowe, dziennikarstwo i komunikacja społeczna oraz zarządzanie państwem (m.in. „Międzynarodowe stosunki polityczne”; „Samorząd terytorialny i regionalizm w Europie”). Realizuję również zadania dydaktyczne prowadząc moduły na anglojęzycznych kierunkach prowadzonych przez WNPiD UAM, zarówno na poziomie studiów licencjackich, jak również magisterskich: International Relations (I i II stopień studiów); Public Governance (II stopień studiów); Journalism and Social Communication (II stopień studiów). W ramach kierunków anglojęzycznych prowadzę zajęcia m.in. z „International Political Relations”; „The Baltic Sea Region: Cultures, Politics, Societies”; „Regionalism and Regional Development in Europe”.

Dodatkowo, prowadziłem zajęcia w j. angielskim w ramach programu AMU-PIE dla studentów przyjeżdżających na UAM (studenci programu Erasmus+, wymian bilateralnych oraz tzw. free-movers). Wykładałem także dla słuchaczy Studiów Podyplomowych oferowanych przez WNPiD (m.in. Podyplomowe Studia Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Międzynarodowego; Podyplomowe Studia Zarządzania Publicznego).

Po ukończeniu *Kursu e-learningu na platformie kształcenia zadanego Moodle* opracowałem i wdrożyłem dwa przedmioty realizowane w formule B-learningowej (*blended learning*): „Międzynarodowa ochrona środowiska”; „Odpowiedzialność społeczna biznesu”.

Wykłady w języku angielskim prowadziłem także dla **studentów zagranicznych** uniwersytetów, realizujących na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu różne formy dydaktyki (m.in. szkoły letnie, szkolenia, kursy). W ramach tej aktywności prowadziłem moduły m.in. dla:

- studentów Texasu A&M University, Danube Summer Institute, Centre international de formation européenne (CIFE) w latach 2016, 2017, 2018 (kolejna edycja wykładów zaplanowana jest na 19 lipca 2019 r.);
- słuchaczy studiów MBA z Wharton School of the University of Pennsylvania (Instytut Laudera), lipiec 2018;
- uczestników kursu Polish – U.S. Fulbright Commission, Polish Language and Culture Teaching Program, Adam Mickiewicz University Poznań, 17-26.09. 2009.

Warto podkreślić, że zarówno uczelnia z Pensylwanii jak i Teksasu należą do grona najbardziej prestiżowych amerykańskich uniwersytetów. Uniwersytet Pensylwanii w 2018 r. sklasyfikowany został na 16 miejscu w ramach Rankingu Szanghajskiego (Academic Ranking of World Universities 2018), a Texas A&M – na miejscu 151-200.

Docenieniem mojego wkładu dydaktycznego były bardzo wysokie oceny w ramach corocznych ankiet studenckich, ewaluujących prowadzone zajęcia oraz przyznawane

nagrody. W przedkładanym do oceny okresie uzyskałem 7 Rektorskich nagród (I, II i III stopnia) za osiągnięcia w pracy dydaktycznej.

- b) Zajęcia prowadzone na (i dla) **uczelni europejskich i pozaeuropejskich**. Zajęcia prowadziłem zarówno w ramach pobytów badawczych (3-miesięczny pobyt w Åbo Akademii University, Finlandia oraz miesięczny staż na Ural State University of Economics in Yekaterinburg, Federacja Rosyjska) oraz – w większości pozostałych przypadków – programu mobilności akademickich Erasmus+ STA (Teaching Staff Mobility), m.in.: Texas A&M University (USA); University of Akureyri (Islandia); Hradec Kralove (Republika Czeska); University of Barcelona (Hiszpania); University of Malaga (Hiszpania); Dogus University (Turcja).

Pozostałe wykłady prowadzone były w ramach realizowanych grantów naukowych/badawczych na uczelniach, np.: East Siberian University of Economics and Law in Irkutsk (Federacja Rosyjska); Baikal National University of Economics and Law in Irkutsk (Federacja Rosyjska); Pacific National University in Chabarowsk (Federacja Rosyjska); Azerbaijan State Oil and Industrial University (Azerbejdżan).

W przedkładanym do oceny okresie pełniłem również funkcję promotora pomocniczego rozprawy doktorskiej mgr. Marcina Łukaszewskiego (2015 r.). Byłem też promotorem ponad 110 prac licencjackich (w tym 14 w języku angielskim), promotorem 4 prac magisterskich w języku angielskim; a także recenzentem 8 prac magisterskich (w tym 6 w języku angielskim).

5.4. Aktywność organizacyjna

DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA

W ramach pełnionych funkcji organizacyjnych i najważniejszych działań na rzecz organizacji dydaktyki i nauki należy wymienić:

- a) **Prodziekan ds. współpracy międzynarodowej WNPID UAM (2008-2012; 2012-2016)**
W 2008 r. zostałem zaproponowany przez Dziekana WNPID UAM, prof. Tadeusza Wallasa na stanowisko Prodziekana ds. Współpracy Międzynarodowej. Grono elektorów zaaprobowало ten wybór. Funkcję prodziekana Wydziału pełniłem przez dwie kolejne kadencje.

Mając na uwadze, że Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa był w 2008 r. nowym Wydziałem, który wydzielił się z Wydziału Nauk Społecznych UAM pilnym zadaniem stało się zbudowanie pełnej oferty przedmiotowej dla studentów zagranicznych w językach obcych oraz nawiązanie licznych kontaktów z europejskimi uczelniami, tak aby efektywnie wykorzystywać mobilności w ramach wymian Erasmus+.

W ciągu pierwszej i drugiej kadencji udało się zbudować ofertę zajęć dydaktycznych na takim poziomie, że WNPID od 2015 r. ma corocznie najwyższą liczbę studentów przyjeżdżających w ramach programu Erasmus+ spośród wszystkich wydziałów UAM. W 2010 r. uruchomiona została strona internetowa poświęcona wymianie, wówczas jeszcze, w ramach LLP-Erasmus.

W tym okresie zbudowałem także pełen program studiów w języku angielskim na poziomie magisterskim (program, z niezbędnymi modyfikacjami, funkcjonuje do dziś). Działania te zostały zapoczątkowane mobilnościami przyjeżdżającymi w ramach

komponentu Erasmus Mundus (studenci m.in. z Kambodży, Laosu, Gruzji, Syrii, Kazachstanu, Uzbekistanu). W latach 2012-2016 pełniłem funkcje koordynatora naukowego i akademickiego dla studentów przyjeżdżających w ramach takich projektów Erasmus MUNDUS jak: TOSCA oraz TOSCA2 (łącznie 19 partnerów projektu), EMMA (20 partnerów), ARCADE (26 partnerów), ELEMENT (19 partnerów), EUROEAST (30 partnerów), EPIC (28 partnerów), BACKIS (31 partnerów), EMINENCE oraz EMINENCE II (łącznie 18 partnerów). Ponownie, to WNPiD gościł największą liczbę studentów tego programu w ramach UAM. Do 2019 r. pozostaję kierownikiem studiów na kierunku International Relations, zarówno na 1 i 2 stopniu studiów.

Regularnie prowadziłem także rozmowy o współpracy dwustronnej, zarówno z europejskimi jak i pozaeuropejskimi instytucjami szkolnictwa wyższego (m.in. podpisanie umów o współpracy The University of Catania; Eastern Mediterranean University; School of International Studies&Academy of Overseas Chinese Studies of Jinan University; University of Belgrade). Prowadziłem negocjacje m.in. z Europejskim Uniwersytetem Viadrina we Frankfurcie nad Odrą oraz Ural State University of Economics in Yekaterinburg w sprawie powołania programów podwójnego dyplomu (w obu przypadkach doszło do podpisania stosownych umów). Z kolei, negocjacje z National Taipei University (Taiwan) doprowadziły do podpisania (do dziś funkcjonującej) umowy o wymianie studentów kierunku stosunki międzynarodowe.

- b) **Koordynator Instytucjonalny Programu Erasmus+ UAM (PL POZNAN01) (od 2013 r.)**
Jako Koordynator Instytucjonalny nadzoruję funkcjonowanie Programu Erasmus+ w skali całej uczelni. W przypadku UAM oznacza to koordynowanie ponad 900 wyjazdów studentów i pracowników oraz ponad 400 mobilności przyjeżdżających. Łączny – roczny budżet, którym zarządzam (uwzględniając środki PO WER na mobilność) – wynosi ok. 10 mln PLN (za rok 2017). Potwierdzeniem wysokiej jakości zarządzania projektem jest m.in. wykorzystanie budżetu projektu na poziomie 99,16% dostępnych środków, przy bardzo dobrej ocenie końcowej, po audycie Agencji Narodowej Programu Erasmus+.
- Obecnie w ramach tej funkcji od 5 lat jednoosobowo przygotowuję wniosek o mobilności pomiędzy państwami programu a państwami partnerskimi (komponent KA107). W trakcie czterech dotychczasowych edycji pozyskałem dla UAM kwotę ok. 3,64 mln złotych.
- c) **Członek Komisji Rektorskiej ds. strategii i zarządzania Uczelnią (2016-2020)**
Komisja odpowiada za przygotowanie projektu nowej strategii rozwoju dla UAM.
- d) **Członek Komisji Rektorskiej ds. Badań Naukowych i Współpracy z Zagranicą UAM (2008-2012; 2012-2016)**
W ramach pełnionej funkcji Prodziekana uczestniczyłem przez dwie kadencje w spotkaniach Komisji Rektorskiej ds. Badań Naukowych i Współpracy z Zagranicą UAM, na których dyskutowane były najważniejsze kierunki internacjonalizacji Uczelni.
- e) **Wydziałowy Koordynator ds. ECTS (2012-2016)**
Zgodnie z Przewodnikiem „Europejski system transferu i akumulacji punktów” wydanym przez Dyрекcję Generalną ds. Edukacji i Kultury Komisji Europejskiej

(tłumaczenie polskie 2004 r.) każda Uczelnia powinna powołać oprócz Uczelnianego, także Wydziałowych Koordynatorów ECTS.

W ramach tej funkcji organizowałem i nadzorowałem politykę Wydziału w zakresie ECTS, w odniesieniu do ogólnych wytycznych podawanych przez Dyрекję Generalną ds. Edukacji i Kultury Komisji Europejskiej. Szczególnie istotne były działania związane z procedurami uznawania okresów studiów poza jednostką macierzystą dla celów kontynuowania nauki.

f) Członek Społecznej Rady Programowej WNPiD UAM

Społeczna Rada Programowa jest organem doradczym działającym przy Dziekanie Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jej zadaniem jest ocena koncepcji i treści kształcenia na kierunkach studiów prowadzonych przez Wydział z punktu widzenia potrzeb rynku pracy.

g) Wydziałowy koordynator Programu Higher Studies (od 2013 r.)

Higher Studies jest to anglojęzyczny program dla studentów międzynarodowych, którzy chcą podjąć studia doktoranckie na UAM. Projekt realizowany jest na UAM od 2013 r. W obecnej edycji uczestniczy 36 kandydatów z Izraela. Jako koordynator nadzoruję projekt w ramach WNPiD UAM (strona internetowa projektu: <http://www.higherstudies.co.il/amu-the-program-team/>).

h) Pełnomocnik Retora UAM ds. Uniwersytetu Bałtyckiego

Uniwersytet Bałtycki (The Baltic University Programme – BUP) powstał w Uppsali w Szwecji w 1991 r. Obecnie sieć skupia ponad 230 uniwersytetów i pozostałych jednostek szkolnictwa wyższego z 14 państw regionu Morza Bałtyckiego. Z oferty dydaktycznej i badawczej korzysta ponad 1500 naukowców i ponad 8 tys. studentów rocznie. BUP koncentruje się na procesach demokratyzacji regionu Morza Bałtyckiego oraz zagadnieniach zrównoważonego rozwoju. Warto podkreślić, że Uniwersytet w Uppsali, w ramach którego funkcjonuje Uniwersytet Bałtycki, przynależy do najlepszych uniwersytetów na świecie. W 2018 r. w rankingu ARMU (Academic Ranking of World Universities) zajął 63 miejsce.

Współpraca WNPiD UAM z Uniwersytetem Bałtyckim rozpoczęła się w 2002 r. W okresie 2002-2015 prowadziłem dla studentów fakultatywny kurs „The Baltic Sea Region: Culture, Politics, Societies” oraz – we współpracy z ówczesną Akademią Ekonomiczną w Poznaniu – kurs „The Sustainable Baltic Sea Region”. Łącznie w prowadzonych przeze mnie kursach BUP udział wzięło ponad 500 studentów. Kilkudziesięciu studentów uczestniczyło także w międzynarodowych konferencjach organizowanych przez BUP na terenie Polski i innych państw regionu Morza Bałtyckiego. W opisywanym okresie zorganizowałem także 3 międzynarodowe konferencje naukowe (2009 Słubice; 2011 Gniezno; 2018 Poznań) oraz 6 konferencji studenckich, w tym 2 międzynarodowe. Z racji członkostwa w organizacji brałem udział w ponad 20 konferencjach naukowo-szkoleniowych. Uczestniczyłem również w spotkaniach związanych z opracowywaniem strategii rozwoju BUP, a także w trzech spotkaniach przygotowujących Konferencje Rektorów uniwersytetów uczestniczących w BUP – The Baltic University Rectors’ Conference. W latach 2015 i 2018 reprezentowałem na konferencjach Rektora UAM, prowadząc sesje tematyczne (strona internetowa organizacji: <https://www.balticuniv.uu.se/>).

i) **Członek Komitetu Organizacyjnego Obchodów 100-lecia Uniwersytetu Poznańskiego w UAM**

W ramach obchodów 100-lecia Uniwersytetu Poznańskiego w UAM jestem odpowiedzialny zwłaszcza za program skierowany dla gości zagranicznych, ze szczególnym uwzględnieniem komponentu dla kadry zarządczej instytucji szkolnictwa wyższego z Europy i ze świata.

j) **Kierownik Studiów Podyplomowych Bezpieczeństwo Wewnętrzne i Międzynarodowe**

Od roku akademickiego 2014/2015 pełnię funkcję Kierownika Studiów Podyplomowych, będąc odpowiedzialnym za ciągłe dopasowywanie programu do aktualnych standardów kształcenia, nabór prowadzących oraz kontakt ze słuchaczami.

k) **Kierownik Studiów w języku angielskim (studia I oraz studia II stopnia)**

Od chwili uruchomienia kierunku Stosunki Międzynarodowe w j. angielskim jestem opiekunem tych studiów. Od roku akademickiego 2018/2019 kieruję też studiami International Relations na poziomie licencjatu. W ramach tej funkcji jestem (współ)odpowiedzialny za zasady procesu rekrutacji i selekcji studentów, przebieg studiów, dobór kadry prowadzących zajęcia.

l) **Opiekun stypendystów zagranicznych**

Poza pełnieniem funkcji koordynatora naukowego i akademickiego dla studentów przyjeżdżających w ramach projektów Erasmus MUNDUS (opisanych w punkcie a) sprawowałem też opiekę tutorską nad stypendystami Programu Stypendialnego RP dla Młodych Naukowców w roku akademickim 2008/2009 (Nigar Huseynova, Azerbejdżan; Dina Shutkina, Kazachstan) oraz nad stypendystką Yuanjing Zhao z Tianjin University of Technology w Chinach, w ramach programu wymiany dwustronnej (2010/2011).

m) **Projekt utworzenia nowej specjalności**

Specjalność Ameryka Południowa: projekt, realizowany wspólnie z dr. hab. A. Szymaniakiem, znajduje się aktualnie w fazie przygotowywania programu; partnerem merytorycznym projektu jest jeden z najlepszych uniwersytetów Ameryki Łacińskiej – Pontificia Universidad Católica del Perú.

n) **Lokalny Komitet Organizacyjny Światowego Kongresu IPSA w Poznaniu**

Od marca do lipca 2016 roku byłem członkiem Lokalnego Komitetu Organizacyjnego 24th World Congress of Political Science International Political Science Association (IPSA), który odbył się w Poznaniu w 2016 r.

o) **Koordynator i główny wykonawca projektu „UEFA EURO 2012 - Host Broadcast Talent Programme”**

W 2012 r. nawiązałem kontakt i reprezentowałem UAM w rozmowach z przedstawicielami UEFA, w związku z organizowanymi w Polsce Mistrzostwami Europy w Piłce Nożnej 2012. W ramach konkursu UAM został wybrany jako jedyny oficjalny partner programu UEFA EURO 2012 - Host Broadcast Talent Programme w regionie.

UEFA EURO 2012 - Host Broadcast Talent Programme był projektem związanym z szeroko rozumianą obsługą medialno-logistyczną wydarzenia. Warto podkreślić, że współpraca nie miała charakteru wolontariatu, ale rzeczywistej zatrudnienia przez UEFA, z wypłaconym wynagrodzeniem. Studenci byli zaangażowani zarówno przy obsłudze medialnej wydarzenia, działaniach logistycznych oraz promocyjnych. W projekcie udział brało 66 studentów WNPiD. Podziękowania za profesjonalną realizację zleconych zadań skierował do Uniwersytetu ówczesny Prezydent UEFA, Michel Platini.

- p) **Ekspert zewnętrzny Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (NAWA) (od 2018 r.)**
Decyzją z dnia 20 września 2018 r. zostałem wpisany na listę ekspertów zewnętrznych Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (PUW/EKS/2018/2/00915).
- q) **Ekspert w zakresie współczesnych stosunków międzynarodowych – w cyklu konferencji PhD Students Training: Interdisciplinary-Multicultural-International**
W latach 2013, 2014, 2016, 2017, 2018 uczestniczyłem jako ekspert w ramach konsultacji dla uczestników międzynarodowych warsztatów „PhD Students Training: Interdisciplinary-Multicultural-International”.
Celem tych międzynarodowych spotkań naukowych jest umożliwienie doktorantom z państw regionu Morza Bałtyckiego wymiany doświadczeń i wyników badań, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii demokratyzacji w regionie Morza Bałtyckiego oraz zrównoważonego rozwoju. Spotkania służą młodym naukowcom z różnych państw regionu, jako platforma analiz komparatystycznych. Program szkolenia jest oparty na podejściu interdyscyplinarnym. Projekt organizowany jest przy wsparciu finansowym The Baltic University Programme.
- r) **Metodyka zarządzania projektami**
Profesjonalizując swoje kompetencje projektowe zdobyłem uznawany przez UE certyfikat metodyki zarządzania projektami: PRINCE2 Foundation (Certyfikat No. GR633109875TB).
- s) **Opracowanie i wdrożenie aplikacji mobilnej dla studentów obcokrajowców (UAM Erasmus App)**
Ze względu na rosnącą liczbę studentów zagranicznych odbywających część studiów na UAM opracowałem koncepcję i wdrożyłem aplikację mobilną dla studentów programu Erasmus+. Aplikacja zapewnia m.in. dostęp do najważniejszych informacji uczelnianych, programu zajęć, dostępu do bibliotek uczelnianych, kontaktów z wydziałowymi koordynatorami, itp.
- t) **Opracowanie i wdrożenie serwisu internetowego dla studentów obcokrajowców z ofertą dydaktyczną UAM prowadzoną w językach obcych AMU-PIE**
Ze względu na rosnącą liczbę studentów zagranicznych odbywających część studiów na UAM całkowicie przebudowano witrynę z ofertą kursów prowadzonych na UAM w językach obcych. Cały proces zgłaszania i akceptowania kursów na poziomie UAM został zautomatyzowany (elektroniczny obieg), a studenci mają dostęp do bazy ponad 350 kursów w językach obcych (strona katalogu: <http://amupie.e-msi.pl/>).

u) **Opracowanie Informatora dla studentów I roku**

W 2009 roku wspólnie z dr. hab. Adamem Szymaniakiem przygotowałem i udostępniłem studentom drogą elektroniczną Informator dla studenta I roku. Informator zawiera najważniejsze informacje dotyczące funkcjonowania Wydziału, sesji, pomocy materialnej, Erasmus+ i innych programów wyjazdowych, etc. Informator jest corocznie aktualizowany.

v) **Akademicka Szkoła Liderów**

Od 2014 roku uczestniczę w Akademickiej Szkole Liderów, której celem jest wykreowanie elit samorządu studenckiego na uczelniach wyższych w Poznaniu. Raz do roku współorganizuję obóz szkoleniowy dla wyselekcjonowanych studentów. W ramach projektu przeprowadzam również szkolenia dla samorządu studenckiego z obszaru umiejętności miękkich i wykłady problemowe.

w) **Opracowanie koncepcji i wdrożenie Sklep UAM**

W ramach działań promocyjnych i wizerunkowych, zarówno dla studentów krajowych jak i zagranicznych, w 2018 r. przygotowałem ogólną koncepcję i nadzorowałem wprowadzenie internetowego Sklepu UAM (<https://sklep.amu.edu.pl/>).

W omawianym okresie moja działalność organizacyjna została wyróżniona 9 Rektorskimi nagrodami za osiągnięcia w pracy organizacyjnej; łącznie w latach 2009-2018 otrzymałem 16 nagród Rektorskich.

DZIAŁANIA NA RZECZ INTERNACJONALIZACJI UCZELNI

Z racji pełnionych funkcji część moich zadań związana była z szerzej rozumianą internacjonalizacją Uczelni. Działania w tej kategorii można podzielić na 2 grupy: uczestnictwa w spotkaniach mających na celu promowanie Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (a szerzej – polskich uczelni wyższych) oraz występowanie w charakterze eksperta w krajowych i międzynarodowych formach dyskusyjnych.

- a) w ramach **działań promocyjno-informacyjnych** warto wskazać na uczestnictwo w misjach edukacyjnych organizowanych, bądź współorganizowanych, przez MNiSW, takich jak np. „Polska Misja Edukacyjna Azja Środkowa 2016” i związany z tym udział w realizacji Kampanii „Education & Career 2016”, (Kazachstan oraz Kirgistan); udział w realizacji Kampanii READY STUDY GO! POLAND, 11-13 kwietnia 2013 r. Ałmaty, Kazachstan oraz udział w delegacji edukacyjnej do Uzbekistanu 04-13.04.2013.
- b) W odniesieniu do **działalności eksperckiej** przywołać należy m.in. wystąpienie na zaproszenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach rozmów „okrągłego stołu” nad wyzwaniami szkolnictwa wyższego w kontekście procesu bolońskiego, wzajemnej uznawalności oraz współpracy z państwami Azji Centralnej (Round Table discussion 1: Cooperation in Higher Education in the context of Bologna, Tuning, bilateral and regional cooperation: How to better align HE systems?) w ramach międzynarodowego panelu “Enhancing cooperation in Higher Education between Central Asia countries and the European Union”, EU Central Asia Education Platform, Regional Conference (Kraków 16-18.11.2016). W podobnym charakterze występowałem w ramach konferencji “21st century challenges to the education in the

area of international relations” (Gdynia, 21-22.06.2018). Dodatkowo, warto wspomnieć o reprezentowaniu UAM na spotkaniach strategicznych uczelni regionu Morza Bałtyckiego. Trzykrotnie uczestniczyłem w roboczych spotkaniach, których celem było wypracowanie średnio- i długookresowej wizji współpracy w regionie, organizowanych na Uniwersytecie w Uppsali (tzw. BUP Preparatory Meeting for BUP Rector’s Conference – odpowiednio w latach: 2011; 2014; 2018). Reprezentowałem również JM Rektora UAM, prof. dr. hab. Andrzeja Lesickiego – na spotkaniu Rektorów uczelni wyższych całego regionu – The Baltic University Programme „Rectors Conference 2018” (24-26.01.2018, Turku, Finlandia).

CZŁONKOSTWO W ORGANIZACJACH

W opisywanym okresie byłem członkiem następujących organizacji:

1. Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych (PTNP);
2. International Political Science Association (IPSA);
3. Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych, Oddział Poznań;
4. The Baltic University Programme (BUP).

KOMISJE REKRUTACYJNE

Wielokrotnie w latach 2009-2017 uczestniczyłem w Wydziałowych Komisjach Rekrutacyjnych na stanowisku Przewodniczącego, dla następujących kierunków studiów: w języku polskim – Stosunki Międzynarodowe I stopnia (dienne i zaoczne); Bezpieczeństwo Narodowe I i II stopnia (dienne i zaoczne); w języku angielskim – dla kierunku International Relations II stopnia oraz w ramach programu Erasmus+.

Łącznie sprawowałem funkcję Przewodniczącego Wydziałowych Komisji Rekrutacyjnych 27 razy (szczegółowy wykaz zawiera Załącznik nr 4).

5.5. Popularyzacji nauki

WYKŁADY OTWARTE

Moja aktywność w ramach popularyzacji nauki polegała na wygłaszaniu wykładów i prowadzeniu warsztatów dla słuchaczy nieakademickich oraz współpracy z różnymi ośrodkami inicjatyw społecznych.

W ramach cyklu wykładów otwartych WNPID w latach 2009-2017 wygłosiłem łącznie 9 prelekcji dla uczniów wielkopolskich szkół średnich w siedzibie WNPID UAM. W marcu 2016 r. prowadziłem wykład podczas sympozjum studentów uczelni ekonomicznych z 5 krajowych ośrodków (SGH, UEKr, UEW, UEK, UEP) pt. *Mosty Ekonomiczne*. Natomiast, w ramach cyklu wykładów humanistycznych, w grudniu 2013 r., prowadziłem odczyt na Wydziale Fizyki UAM. W ramach współpracy nawiązanej przez Uniwersytet Bałtycki wygłosiłem także prezentację dla studentów University of Applied Sciences Zittau/Görlitz, Niemcy (grudzień 2017 r.). Wygłosiłem również prelekcję w ramach Festiwalu NORDISK w Poznaniu w 2012 r. oraz wykład

w czasie seminarium „Transition process in Poland, Eastern European Countries and the Baltic states” w 2008 r.

W latach 2014-2015 przeprowadziłem zajęcia z umiejętności miękkich dla 1050 uczniów szkół średnich, w których prowadzone są tzw. klasy policyjne. Celem zajęć była popularyzacja nauki oraz promocja kierunku *Bezpieczeństwo narodowe* prowadzonego na WNPiD.

7-krotnie prowadziłem zajęcia w ramach Letniej Szkoły Języka i Kultury Polskiej UAM, organizowanej przez Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej UAM dla stypendystów programu Erasmus+ oraz studentów zagranicznych, którzy wcześniej podejmowali studia na UAM. Współpraca trwała od roku akademickiego 2010/2011 do roku akademickiego 2017/2018.

Współpracuję również z Uniwersytetami III Wieku. W latach 2014-2018 czterokrotnie prowadziłem wykłady dla słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku Politechniki Łódzkiej oraz dwukrotnie dla Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Konstantynowie Łódzkim, a w 2016 r. także dla Uniwersytetu Lubońskiego Trzeciego Wieku. Łącznie dla tej grupy słuchaczy przedstawiłem 8 wystąpień.

Od 2011 wieku angażowałem się także w prowadzenie zajęć i warsztatów dla uczniów wielkopolskich szkół średnich. Czterokrotnie odwiedzałem z prezentacjami Zespół Szkół Nr 2 im. Przyjaźni Polsko-Norweskiej w Ostrzeszowie - II Liceum Ogólnokształcące. Wykłady prowadziłem również w XXI Liceum Ogólnokształcącym im. gen. Wł. Andersa w Poznaniu (13.12.2013), trzykrotnie (2013, 2014, 2015) w VI Liceum Ogólnokształcącym w Poznaniu oraz w I Liceum Ogólnokształcącym im. Powstańców Wielkopolskich w Wągrowcu (15.11.2018). Łącznie w wielkopolskich szkołach średnich przeprowadziłem 9 wykładów.

Kolejne działania na rzecz popularyzacji nauki związane są ze współpracą z Fundacjami i Stowarzyszeniami. W tym kontekście przywołać należy dwukrotne spotkania z młodzieżą szkół średnich, w ramach projektu „Młode Orły” prowadzonego przez Fundację „Nigdy nie jest za późno” (kolejne, 3 spotkanie, zaplanowano na lipiec 2019 r.) oraz szkolenie prowadzone dla Stowarzyszenia Wspierania Przedsiębiorczości Powiatu Gostyńskiego (30.06.2017). Prowadziłem również warsztaty w ramach projektu Przedsiębiorczość Twoją szansą nr RPLD.08.03.01-10-0187/15 (maj-czerwiec 2017 r.).

